AÑA 8

6

JUNI / JULI 1977

V.L.A. is SIMAR geworden

skol & komunidat

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

redaktie

j. jutten, j. j. coutinho, r. r. kelly, a. vrolijk en m. winklaar

redaktie-adres: paradera 82

bank: a.b.n., banknr. v. 62583 t.n.v. "vorm"

layout: r. de graaff

fotografie: r. de graaff

drukkerij: v.a.d.

abonnementen: NAf. 20,— per jaar

simar

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA
zuidstraat 11, oranjestad, p.o.b. 582, o'stad, tel. 4219

AÑA 8 — NO. 6
JUNI / JULI 1977

skol % komunidat

sindikato di maestronan di aruba, v.l.a.

historia ta ripiti su mes

Lagando yui di tera kualifika un banda, B.C. ta buska un hulandes pa bin "set-up" M.A.O.-school

Ta kasi imposibel pa no por kere bon lew e hendenan aki por bai. Ta ki tempo, nos ta puntra nos mes, e B.C. di Aruba aki ta bira maduro, ki tempo nan ta supera e fase di pubertat?

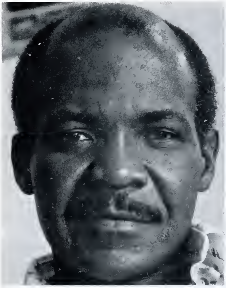
Aña pasa pa motibonan *puramente* politiko, e gobierno aki a torpedia e inisio di un M.A.O.-school na Aruba, pa kual skol tin un nesesidat grandi. Na Korsou e tin varios aña kaba ta drei.

Nos a tuma kontakto ku diferente instansia i persona ariba nos isla i nos a yega na e konklushon despues di a kompila tur e datonan, ku atrobe e B.C. di Aruba ta prefera di laga e uniko yui di tera kualifika un banda na momento di e kuminsamento di un M.A.O.-school, djis pasobra e persona aki ta riba lista di PPA.

Esaki en berdat ta muestra i prueba un biaha mas di un mentalidat chikito i sera.

Historia kortiko

E uniko yui di tera kualifika aktualmente na Aruba pa e skol di M.A.O. aki ta sr. Boy Escalona. Sr. Escalona na fin di aña 1975 a slag pa su eksamen di MO-boekhouden. Sr. Boy Escalona ta un maestro di skol ku hopi eksperensia i e ta konosi komo un bon dunado di les. Nos a tuma kontakto ku diferente kursistanan ku ta haya les di dje e.o. di LO-handelskennis i nan no tabatin sino elohio pa e siste-

Boy Escalona no ta kompletamente bevoegd.

ma ku sr. Escalona ta trese su lesnan.
Na 1975 e ministro di enseñansa di e tempo ei, sr. Hendrik Croes, a pone un banda e plannan di e 4 ekspertonan Antiyano, djis pasobra e plannan aki a wordu prepara bow di e gobierno anterior.
El a manda buska un Hulandes i den 2 siman e eksperto aki a traha un plan pa un lerarenopleiding, lokual tabata un kopia eksakto di esun Hulandes, sin tene kuenta ku nos propio nesesidatnan. Awe e studiantenan ta sinti e konsekuensianan.
Awor e B.C. di Aruba, bow mando di e mesun partido ta bolbe bai hasi e mesun kos, djis pasobra e uniko rubiano (si e tin mag di yama su mes rubiano anto segun e kriterio di MEP!) kualifika ta miembro di nan kontrapartido.
Ya ta di basta tempo e nesesidat di un M.A.O.-school ta wordu sinti aki na Aruba. Na 1975 gobierno insular di Aruba a duna S.K.O.A. (Stichting Katholiek Onderwijs Aruba) e poder i permiso pa kuminsa ku un skol asina na Aruba. SKOA a tuma kontakto ku sr. Escalona i a puntra sr. Escalona si esaki eventualmente lo ta dispuesto pa set-up e MAO-school i tuma e puesto di direktor. Sr. Escalona a asepta esaki i ta kuminsa move. Na kuminsamento di aña 1976 e ta bai Korsow pa bai interkambia di idea ku e direktor di e MAO-school di aya. Sr. Escalona a kuminsa traha plannan i hasta a kuminsa tuma kontakto ku diferente komersiantenan esaki riba base personal, pa sondea nan opinion tokante eventual koremento di "stage" den nan negoshinan dor di futuro alumnonan.
E plannan tabata move den bon direkshon i mester ser bisa ku SKOA i sr. Boy Escalona tabata haya tur klase di koperashon serka e diputado di enseñansa di e tempo ei, esta sr. Delwyn Gomez.

Te hasta un sondeo a wordu teni na e diferente MAVO-schoolnan na Aruba pa haya un bista di e interes pa e MAO-school. Mas o menos 100 mucha tabata interesa pa kuminsa e aña eskolar ku a sigi (1976-1977). Sr. Gomez ta pidi SKOA pa duna sr. Escalona "vrijstelling van dienst" pa asina e por dedika ful su tempo pa prepara e skol debidamente.
SKOA en prinsipio ta asepta esaki, pero konosiendo e resto di B.C. i prinsipalmente nan konsehero, SKOA ta bisa sr. Gomez pa laga B.C. manda un karta pa nan, ya nan tin preto riba blanko e petishon. E petishon aki nunka no a yega pasobra aki politika partidario barata a subi esenario. E kos aki a haya un rabo i a bai para te den Eilandsraad i naturalmente MEP ta torpedea e asunto aki i MAO-school no a kuminsa. E 100 muchanan ku tabatin tur e speransa di mundo ku nan lo kuminsa na un MAO-school mester a buska otro kos di hasi. (Nos pueblo ta tuma e kos aki "gewoon" asina. 100 mucha ta keda sin haya skol pa kaprichonan politiko i nos pueblo ta djis gulie manda abow, meskos ku nada no a pasa).

B.C. ta kita e mandato for di SKOA

Mirando e rumbo ku e asunto aki a koge, B.C. a kita e mandato for di SKOA i a duna SMOA (Stichting Middelbaar Onderwijs Aruba).
SMOA ta asepta i ta aserka tambe . . . sr. Boy Escalona ku e mesun proposito, esta set-up e skol i asepta e kargo di direktor. Pero . . . e gobierno insular infantilmente ta bolbe mete la pata i nan ta bisa SMOA ku nan por wel set-up e skol, pero ku nan (B.C.) kier tin e poder pa nombra e direktor.
Naturalmente un organisashon serio manera SMOA, no por laga politika barata infiltra i bin impone den nan organisashon kiko nan mester hasi i SMOA ta entrega bek e mandato i a bisa B.C. ku nan por wel tuma ful e organisashon den nan man.

Atrobe un makamba

Kiko B.C. di Aruba ta bai hasi awor? Bo a rey kaba kiko nan ta bai hasi? Eksaktamente loke bo a pensa kerido lektor nan ta bai hasi. **Buska un Hulandes pa bin set-up e skol.** (Biba nos independensia!). Sr. v/d Kuyp a bisa ku nan a manda buska un eksperto hulandes. E motibo ta ku sr. Boy Escalona no ta kompletamente "bevoegd", e falta un akte ku nan ta yama Q. Esaki su konsehero (boso por rey atrobe ken e ta? otro hulandes) Welmers a bisa. Mester bisa aserka ku si no tin e akte Q aki inspektor di enseñansa por duna dispensashon pa esaki. E akte Q aki a wordu inkorpora den MO-boekhouden spesialmente pa personanan ku via MBA, SPD I ets. ta bai pasa MO-boekhouden esei kier men pa hendenan ku nunka a yega di duna les. Esei ta e motibo ku e akte Q e ora a wordu inkorpora komo parti di e M.O.
Manera nos sa sr. Boy Escalona ta un maestro ku hopi aña di eksperensia den dunamento di les no solamente riba nivel primario, sino tambe riba nivel sekundario i ku e akte aki ta bira anto mas tanto un formalidat. Ademas nos ta kere ku maske ku sr. Escalona tabatin e akte aki, tòg lo a buska otro manera pa no nombre.

I papiando di **bevoegdheid:**
No ta e mesun partido aki a nombra Van Drie komo inspektor di enseñansa superior sin ku e homber aki tin sikiera e bevoegdheid pa duna les na APA? Awor Van Drie ku su MO-Atje biew di pedagogiek, ta bai kontrola personanan ku Drs. i M.O.-B. I e propio Welmers ku ta habri su boka kuenta di bevoegdheid, ta unda el a saka e bevoegdheid pa duna les na un lerarenopleiding. E M.O.-Atje sin Statistiek ku e tin ei lo no por hibe ningun kaminda. Pero si bo kuminsa chupa na tempo, anto lo mester yega un dia ku lo bo por ta konsehero di un diputado, no ta berdat Welmi?

E hospital anterior San Pedro lo bira skol di M.A.O.

Ta tristo pa konstata kon politika barata ta wordu hunga ku kosnan asina serio i importante pa nos enseñansa.
Otro kos ku sr. v/d Kuyp a trese dilanti ta ku sr. Escalona ta un politiko i ku lo e no tin tempo pa dedika su mes kompletamente na e MAO-school. E ta bisa ku e schoolbestuurnan a bisa ku nan tin mal eksperensia ku politikonan den enseñansa.
Ta straño nos masha tanta esaki komo ku ta e propio schoolbestuurnan a aserka sr. Boy Escalona pa bira direktor. Awor ta ken ta gaña: ta e schoolbestuurnan of ta v/d Kuyp?
Ademas nos no ta kere ku e echo ku bo ta den politika ta hasi ku bo no ta adekuado o kualifika pa hasi kualkier trabow.
Ta unda e libertat di kada hende a keda pa asosia su mes ku ken i kiko e kier? Nos no ta kere ku ta pasobra un hende ta den politika e no ta sirbi pa un puesto. Fuera di esei sr. Escalona no ta miembro ni di Eilandsraad ni di Staten.

Kapricho

Ta tristo ku aki ta trata di kapricho politiko. E B.C. di MEP no kier laga un integrante di PPA ku ta e uniko yui di tera kualifika bira direktor di e MAO-school. Nan ta prefera di buska (atrobe!) un hulandes pa bin trese un kopia eksakto (atrobe) di e sistema hulandes. Enbes ku nan laga un hende di aki organisa i lanta un skol adapta na nos regio i nos nesesidatnan, e gobierno di Aruba ta laga esaki pa un hulandes. E mester bin mustra nos atrobe ta kon mester hasie. (Anto esaki ta e gobierno ku ta lucha pa independensia!).
Nos ta puntra awor:
— esaki ta lucha pa propio identidat;
— esaki ta nifika baas den nos mes kas;
— esaki ta rekonosemente di yui di tera;
— esaki ta nifika duna balor na bo mes hendenan.
Pa medio di esaki Skol i Komunidat, e uniko revista kritiko, progresivo i konsiente di Aruba, ta hasi un yamada fuerte na tur instansianan, mayornan i alumnonan ku tin di haber direktamente of indirektamente ku e asunto aki pa laga resona nan fuerte bos di protesta.
En prinsipal nos ta spera di tende un bos di protesta for di nos propio miembronan i nos direktiva. ●

Enige aspekten van het onderwijs op de NEDERLANDSE ANTILLEN

DEEL II

door Drs. E. D. HENRIQUEZ
(leraar wis- en natuurkunde
Colegio Arubano)
foto's: R. DE GRAAFF

II. Het natuurkunde-onderwijs

1. Het natuurkundeonderwijs in een niet-westerse samenleving

Educator: What should you do with the drinking water in the village?
Boy: Drinking water should be filtered and boiled.
Educator: Why?
Boy: Because it is unsafe to drink unpurified water. It carries the germs of sickness.
Educator: Good. Do you filter and boil your drinking water at home?
Boy: No.
Educator: But . . . don't you get sick?
Boy: No.

(Joseph Elstgeest in: What to teach. The problem of developing countries (1).

Het spreken van een westerse cultuurtaal in een ontwikkelingsland (het Engels in Afrika of het Nederlands op de Antillen) is nog geen garantie dat westerse onderwijsmethoden in zo'n omgeving tot werkelijke resultaten zullen leiden. Evenmin moet men de fout begaan door de aanwezigheid van een overvloed van westerse kultuurprodukten als bewijs te zien van de "verwestering" van die samenleving en dat "dus" ook het onderwijs uit het Westen gekopieerd kan worden. Kobben noemt een groep "verwesterd" als de groep de waarden en normen van de westerse maatschappij innerlijk aanvaard heeft (2). Zo lang deze verinnerlijking niet heeft plaatsgevonden zullen westerse methoden in het onderwijs slechts "oppervlakteverschijnselen" teweeg brengen. Zo haalt van der Horst (2) in zijn Intermediairartikel het volgende voorbeeld aan:
"Een laboratoriumassistent bij natuurkunde zakte bij voortduring voor zijn staatsexamen. Deze mislukking werd tenslotte door hem toegeschreven aan de duistere praktijken van zijn tweede moeder. In een brief aan auteur dezes schreef deze jongen: Deze vrouw doet alles om mijn eerste moeder en mij ongeluk aan te brengen. Momenteel ziet ze kans om alle initiatieven die we ondernemen, te blokkeren. Zolang haar kwaadaardige geest het ouderlijke tehuis niet heeft verlaten, zullen al mijn pogingen schipbreuk lijden."

Mensen die de Antillen goed kennen zullen analoge denkbeelden wel eens zijn tegengekomen, aangezien de magie niet helemaal uitgestorven is op de Antillen.

Het eigen falen door onkunde werd dus zo toegeschreven aan oorzaken buiten hem om. In een wereld zoals de Afrikaanse, die zo doordrenkt is van magie, leven studenten soms in een gespleten wereld, de rationele wereld van de natuurwetenschap en de magische wereld van boze geesten e.d.
Medische studenten staan overdag op practia en worden 's avonds door de medicijnman genezen.
Het is duidelijk dat, wil het natuurkundeonderwijs in zulke gevallen enig succes hebben, de westerse methoden niet zo maar getrouw overgenomen kunnen worden. Men zal zich af

moeten vragen wat het natuurkundeonderwijs eigenlijk beoogt. Indien de natuurkunde opgediend wordt als een verzameling van feiten, hoe geordend ook, zal het ook alszodanig worden geconsumeerd en moet men niet versteld staan dat de leerling, zoals in het voorbeeld van J. Elstgeest, geen enkele relatie ziet tussen het vak en zijn doen en laten thuis. "The fact is," zegt Elstgeest, "that we never taught the children to ask questions, and we have never given them the chance to rely on themselves to find the solutions...

... we gave them memory and kept the thinking to ourselves..."

Welke mooie verhalen men ook zou kunnen vertellen over de "struktuur van de materie" e.d., de behoefte en de noodzakelijke houding om de werkelijkheid op deze specifiek wetenschappelijke manier te begrijpen en te veranderen worden niet bijgebracht. Dit laatste is in essentie wat de natuurkunde wil. In niet-westerse samenlevingen waar de cultuursituatie belangrijk verschilt van het Westen, zal men eerst de aanvangssituatie van de leerlingen moeten kennen; wat voor attitudes ze van huis uit naar school nemen en in hoeverre de leerstofaanbieding daar rekening mee zal moeten houden. De twee faktoren die bepalend zijn voor de manier waarop de natuurkunde onderwezen moet worden zijn:

a. de niet-westerse leefwereld, die het "hidden curriculum" vormt waarin de leerlingen buiten school opgroeien;
b. de taal, die verschillend is van de voertaal op school.

Niettegenstaande het feit dat de Antillen in heel sterke mate verwesterd lijken, spelen de achtergronden en de taal van de leerlingen in het onderwijs een niet te onderschatten rol.

A. In een samenleving waarin wetenschappelijke en technologische kennis de grootste produktiefaktoren zijn geworden voor de continuïteit en welvaart van die samenleving, is het belang van dit soort kennis en het accent dat erop wordt gelegd natuurlijk ook veel groter dan in een gemeenschap die de verworvenheden van de technologie in veel geringere mate kent of er slechts kort mee is geconfronteerd. De attitude die het ontstaan van dit soort kennis heeft mogelijk gemaakt, nl. het geloof in de rationele werking van de natuur en de hiermee samenhangende manipuleerbaarheid ervan, is een wezenstrek van de westerse wereld waarin het kind daar opgroeit. Het kind uit het Westen kan overal de voordelen (en nadelen) van de technologie tegenkomen en doet heel andere buitenschoolse ervaringen op dan een kind uit een ontwikkelingsland dat bovendien ook nog opgesloten zit op een klein eiland, met weinig mogelijkheden tot zelfontplooiing.

In een boeiend artikel stelt Francis Dart (3): "The earliest and most important stages of a child's education begin and continue outside the school with informal imitative play. A man in a small jungle settlement is splitting bamboo to make a mat, when his three year old son picks up a knife and begins hacking at a piece of bamboo. A woman weaving a basket gives her small daughter some of the basket material to play with. A mother working in her kitchen in the US gives her child a spoon and a saucepan. This kind of play is the world's largest and best schoolsystem...

Here the most basic attitudes and concepts are learned, and a world view is developed; here children learn how to ask questions or even whether to ask questions at all; here they learn how knowledge is sought and verified and how it is depicted..."

Als we onze aandacht richten op het buitenschoolse leerplan op de Antillen dan constateren we dat een van de belangrijkste elementen in de samenleving een opvoedingspatroon is dat de kinderen doet neigen naar een zekere passiviteit.

Een saillant detail van de gewoonten van de eilanden is de filosofie van "voorzichtig leven", die in een groot aantal uitdrukkingen tot uiting komt. Op een ietwat overdreven wijze wordt deze houding aan de kaak gesteld in onderstaand gedicht (4):

Vermijdt de zee (Andikuri) op Goede Vrijdag

Nunka kana den serena
ni den higr'i solo di merdia
anochi laat no laba bo kabei
ni kome kosnan friw
no kana riba kaja
pa auto no pasa riba bo
bai misa diadumingo
resa pidi dios pa bo pika
keda lew fei Andikuri
i riba bjerna santo
nunka bai lama

si sinembargo toch bo muri
pa derabo ku kwidow
no tin ariba Sep.

Deze onberedeneerde angst voor veel dingen mag dan tot pittoreske uitdrukkingen leiden, maar heeft ook tot gevolg dat de meeste Arubanen niet kunnen zwemmen, terwijl er welhaast geen punt op het eiland bestaat van waaruit je de zee niet zou kunnen zien. Belachelijk is dan de situatie, dat Nederlandse leerkrachten die in hun eigen land zelden aan zee kunnen vertoeven, de leermeesters zijn van mensen die bij wijze van spreken in de zee wonen.

Ellis juliana (5) heeft een groot aantal gezegden verzameld die bij het volk op Curacao (sommigen ook op Aruba) leefden (men kan ze nog steeds tegenkomen!) m.b.t. de dood; (6)

"Palu di flamboyan planta pega ku kas ta jama morto".

"Mucha hunga ku flor ta jama morto".

"Barbulete grandi i pretu bula bini den kas ta bishita di un hende ku ta bai muri".

Alleen al over de dood heeft Juliana niet minder dan 54 van dit soort gezegden opgetekend. Karakteristiek zijn de handelingen, of de flora en fauna die met de dood worden geassocieerd. Bij de wat oudere generatie die nog met dit soort bijgeloof is opgebracht conditioneert dit een houding van angst t.o.v. bepaalde dieren of planten, een houding die zich soms ontlaadt in agressie tegen deze planten en dieren. Flamboyantbomen, zeldzaam prachtige bomen, die omgehakt worden, vogels (chuchubi) die met stenen en stokken weggejaagd worden of onschuldige kleine hagedissen die in huis verpletterd worden door een woeste bezemsteel. Zo kunnen we een schier eindeloze reeks voorbeelden aanhalen, die erop wijzen dat kinderen vaak van thuis een allesbehalve rationele houding tegenover de natuur aangeleerd krijgen. Een feit dat niet zelden bijdraagt tot de nodeloze vernietiging van flora en fauna, die toch al zo schaars zijn op deze droge eilanden.

Opgroeiende kinderen krijgen soms straffen opgelegd die in geen verhouding staan tot het gepleegde kattekwaad, boze vaders of moeders die met een riem of stok de kinderen achterna lopen behoren niet tot de zeldzaamheden. Kinderen worden vaak in hun nieuwsgierigheid en bewegingsvrijheid door geschreeuw en boze woorden van de ouders geremd. Zo werkt het huiselijk milieu een passiviteit in de hand die belemmerend werkt op de prestaties op school. Het overdreven accent op het uiterlijk schept dan een situatie waarin een schoolkind zich soms kenmerkt door een smetteloos uiterlijk, maar verder een monument is van gestolde creativiteit.

Op Curacao, waar de negroïde component een groter aandeel heeft in de etnische samenstelling dan op Aruba, komen er ook nog gevoelens van inferieuriteit bij, gevoelens die door A. C. Paula in zijn proefschrift (7) zijn beschreven. Het werk van Paula dat we, in de woorden van Lowenthal (8) in één zin kunnen samenvatten: "When blackness meant slavery and whiteness meant mas-

tery, it was little wonder that blacks wished to be white", behandelt de negatieve attitudes van de negroïde bevolking van Curacao t.a.v. hun uiterlijk en hun eigen cultuur. Deze erfenis uit de slaventijd uit zich tot op de dag van vandaag in een grote mate van passiviteit, die door de buitenlander meteen als "luiheid" wordt bestempeld.
Het lijkt ons onaannemelijk dat deze attitudes niet in de leerprestaties tot uiting zouden komen. Afgezien van de taalbarrière die een zekere passiviteit in de hand werkt, moet men de sociologische componenten van deze passiviteit ook niet over het hoofd zien. Samenvattend kan men zeggen dat de houding waarop het natuurkundeonderwijs in, b.v. Nederland voortbouwt, op de Antillen niet of in mindere mate aanwezig is bij de meeste leerlingen. Deze houding zou door goed natuurkundeonderwijs aangekweekt kunnen worden al is het zo dat het buitenschoolse milieu de "problematiserende" attitude niet helpt versterken. Deze "re-inforcement" zou op school reeds in zekere mate kunnen plaatsvinden als het natuurkundeonderwijs in het kind het vermogen ontwikkelt om de fysische principes te correleren aan de dingen die om hem heen gebeuren.

B. Het natuurkundeonderwijs op de Antillen vindt plaats in het Nederlands, terwijl de moedertaal van de meeste kinderen het Papiamentu is, een taal die nog steeds t.a.v. het onderwijs als een "inkorrekte taal" wordt beschouwd. Omdat deze taal zich nooit via het onderwijs normaal heeft kunnen ontwikkelen kenmerkt het Papiamentu van de meeste kinderen zich door een beperkte woordenschat, die vooral op konkrete zaken is gericht, gebonden is aan de direkte omgeving van het kind en leent zich derhalve, in deze staat, minder goed voor het onderwijs op school.

Men zou de vraag kunnen stellen in hoeverre de begripsvorming die nu via het Nederlands moet plaatsvinden anders is dan in de moedertaal. Of anders gezegd; in hoeverre conditioneert de gesproken taal de begripsvorming in de vreemde taal. (9)
Fantini en Weinstein (9) komen t.a.v. deze aangelegenheid tot de volgende bewering:
"Spoken language powerfully conditions what is learned and how it is learned and so influences future learning".
Hoewel we een leek zijn op het gebied van de psycholinguistiek zijn we geneigd deze uitspraak als waar te beschouwen en gaan we derhalve in het korter op in.

Woorden hebben een tweeledige betekenis, nl. een "extensionele" (denotatieve) en een "intensionele" (connotatieve) betekenis (we gebruiken de terminologie van Korzybski (10). De extensionele betekenis van een woord is het ding waarnaar het verwijst, b.v. "hond" verwijst naar een diersoort. De intensionele betekenis van het woord bestaat uit de verzameling van associaties die de spreker met het woord associeert. De Nederlander die aan een Antilliaan, die nooit in Nederland is geweest, probeert te verduidelijken wat het woord "bos" betekent, zal hoogstens tot een verduidelijking van de extensionele betekenis van het woord komen. De geur, de kleur, e.a. associaties kunnen niet of heel moeilijk over gebracht worden.
Zo zal een leerling op school op de Antillen "bos" ook alleen maar kunnen gebruiken in zijn extensionele betekenis of hoogstens kunnen associeren met de context waarin hij het woord heeft geleerd, nl. het leerboek op school. Aangezien er geen bossen voorkomen op de Antillen is het woord ervoor ook afwezig in zijn moedertaal. Het kind zal uitsluitend het woord "bos" gebruiken in de les op school. (11)
Hetzelfde geldt voor wetenschappelijke begrippen. In samenlevingen waar wetenschap en techniek nooit een rol hebben gespeeld en de taal dus geen kant en klare equivalenten bevat voor de wetenschappelijke begrippen en ze ook niet kan ontwikkelen omdat het onderwijs in een vreemde taal geschiedt, zullen de zo aangeleerde begrippen een enclave gaan vormen in een linguistisch universum waarin ze geen rol kunnen spelen. De intensionele betekenis van zulke begrippen blijft dan ook vrij gering en het gebruik van dit soort kennis nihil. Het aanleren van nieuwe begrippen die steunen op de oude vindt dan gebrekkig plaats. Men zou kunnen zeggen dat de moedertaal niet kan zorgen voor het nodige linguistische re-inforcement waardoor de begrippen meer kunnen gaan leven.

Een taal waarin alle verworvenheden van de natuurwetenschap van een paar honderd jaar hun neerslag hebben gevonden in de vorm van scherp omlijnde begrippen en alle grammatico-logische operatoren (12) die nodig zijn voor de hypothetisch-deductieve vormen van redeneringen nodig voor een vak zoals de natuurkunde zal o.i. het aanleren van natuurkundige kennis vergemakkelijken. Als zodanig bestaat er een kwalitatief verschil tussen deze talen en de talen die deze ontwikkeling niet hebben doorgemaakt, hetgeen niet wil zeggen dat ze niet in staat zouden zijn om dit niveau in de toekomst te bereiken. (13)
Voorwaarde is o.i. echter dat de kinderen op vroege leeftijd in staat worden gesteld om spelenderwijs natuurkundige ervaringen op te doen en deze te verbaliseren in hun moedertaal. Een aangepaste vorm van natuurkundeonderwijs op de basisschool in de moedertaal is essentieel om natuurwetenschappelijke kennis in de moedertaal (en dus ook in het denken) te integreren.
Wij geloven ook dat hiermee de ontwikkeling van een zakelijk rationeel wereldbeeld gepaard zal gaan dat vooralsnog afwezig is op de Antillen.

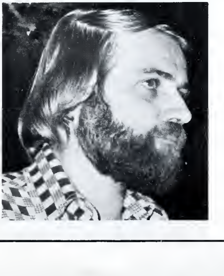
Het onaangepaste leerboek

Om de gedachten te bepalen kiezen we als voorbeeld het leerboek van Schweers en Vianen "Natuurkunde op corpusculaire grondslag" deel II, het boek dat in de tweede klas Havo/VWO gebruikt wordt als introduktie in de natuurkunde.
De onaangepastheid van het leerboek aan de beginsituatie van de leerlingen komt op verschillende wijzen tot uiting. Allereerst vormt de Nederlandse leefwereld waarin Nederlandse kinderen hun basiservaringen opdoen steeds de achtergrond van de voorbeelden en de toepassingen die nodig zijn als steun voor de totstandkoming van een goede begripsvorming.

Sneeuw en ijs, kachels en schoorstenen, de seizoenen, de treinen en locomotieven, de sluizen en de duinen etc., behoren tot de wereld van het Nederlandse kind in fel contrast met de droge, hete, seizoenloze tropen, waar treinen niet voorkomen en de zee en de cactussen het decor vormen waartegen het Antilliaanse kind zijn ontwikkeling meemaakt. Zo zijn vele vragen in de tekst voor zo'n kind volkomen zinloos. "Waarom is het gewenst dat de ramen van het lokaal een beetje openstaan?" "Waarom beslaan soms de ruiten van het lokaal" en "Wanneer blijkt meestal dat de waterleiding gesprongen is? Als het vriest of dooit?"

In de tropen staan de ramen altijd wagenwijd open en vorst en dooi, beslagen ruiten kennen de leerlingen bijna uitsluitend uit de Nederlandse leesboeken.
Veel ernstiger wordt het als deze achtergronden op het eindexamen verondersteld worden bekend te zijn, ook bij Antilliaanse leerlingen. Een vraagstelling van de volgende vorm:
"Een spoorwegwagon botst tegen een stootblok, bestaande uit een balk met twee verende stootbuffers, . . ." kan alleen gemaakt worden als uit een bijbehorende tekening de betekenis van de verschillende begrippen afgeleid kan worden. Zo moeten namen van vele werktuigen of onderdelen van werktuigen (loopkat, ruiter, horizontale pen, enz.) m.b.v. tekeningen verduidelijkt worden anders ko-

VERTREK JOHAN DE GRAAFF

Aan het eind van dit schooljaar vertrekt ons redaktielid Johan de Graaff naar Nederland. Jarenlang verzorgde hij — samen met zijn broer Rinus — de layout en nam hij de korrektie voor zijn rekening.

Hij hielp mee de transformatie mogelijk te maken van "Vorm" oude stijl (de helft van het huidige formaat met vrijwel alleen lettertjes in een stereotiepe layout) naar "Vorm" nieuwe stijl en het latere "Skol i Komunidat" met een, dachten we, steeds aantrekkelijke layout. Hij was een toegewijd medewerker op wie we altijd zonder mankeren konden rekenen. Wij zijn hem daar dankbaar voor en wensen hem en zijn gezin veel geluk toe in Nederland.

. . . in fel kontrast met de droge, hete seizoenloze tropen.

men de leerlingen voor grote moeilijkheden te staan.
De kleine ervaringswereld van het Antilliaanse kind vormt een duidelijke handicap in het Nederlandse onderwijs op de Antillen en deze handicap is niet te doorbreken door excursies naar laboratoria e.d.
Edukatieve televisieprogramma's die hierin zouden kunnen voorzien zijn totaal afwezig. Reeds de inleidende paragrafen stelt de kinderen voor moeilijkheden. De bespreking van de micro- en macrocosmos, zoals in het boek, veronderstelt een gevoel van orde van grootte die niet noodzakelijkerwijs aanwezig hoeft te zijn, terwijl de opsomming van termen zoals radiotelescopen, sterrenstelsels, eiwitmolekulen, elektronenmicroscoop e.d. vooral bij Havo-2 leerlingen hoogstens magische klanken zullen zijn. Het woord "molekuul" dat pas later in het boek wordt ingevoerd is voor veel leerlingen al een moeilijk woord, laat staan dat ze bij de eerste les al iets mee kunnen associeren.
Het gebeurt niet zelden dat leerlingen moeite hebben met eenvoudige begrippen zoals volume, omtrek en oppervlakte. Een inleiding in de natuurkunde, zeker in Havo-2, zou moeten beginnen door zo konkreet en simpel mogelijk de begrippen lengte, omtrek, oppervlakte en volume, met de bijbehorende eenheden in te voeren.

Een ander aspekt van de onaangepastheid vormt natuurlijk het taalgebruik van het leerboek. Afgezien van bepaalde zinskonstrukties komen abstrakte begrippen voor, waar de kinderen vrij veel moeite mee hebben. Het begrip "struktuur" bijvoorbeeld kan niet uitgelegd worden door naar het overeenkomstige begrip "struktura" in het Papiamentu te verwijzen (de leerlingen denken niet in het Nederlands, ze vertalen naar het Papiamentu!), aangezien de begripsinhoud de moeilijkheid vormt, en niet het etiket ervoor. Een uitleg in het Nederlands zal het begrip wat dichterbij brengen, maar het woord zal voor vele leerlingen een typisch "schoolwoord" blijven, aangezien ze dit begrip gedurende hun hele schoolcarrière nooit in hun omgangstaal zullen bezigen. De contouren van de betekenis van zo'n begrip blijven onder deze omstandigheden bij de meeste leerlingen vrij vaag. Zoals Kabes Duru? stelt: de mogelijkheden tot verbalisatie bepalen in hoge mate de greep op de bewustzijnsinhouden, de scherpte van het inzicht en de duidelijkheid van de formuleringen.
Gebrek aan mogelijkheden voor de verbalisatie van inzichten in de eigen taal en het onvermogen, door de gebrekkige taalontwikkeling, om tot verbalisatie in de vreemde taal te komen maken dat de begripsvorming heel gebrekkig verloopt. Dat de normale cognitieve ontwikkeling in het gedrang komt ligt voor de hand.
De proefwerken geven ampele bewijzen van begripsverwarring, onbegrip, en de machteloosheid om de leerstof op een produktieve manier te verwerken, hetgeen blijkt uit de antwoorden die nergens op slaan of slechts wijzen op een mechanisch memoriseren van de leerstof uit het boek.
Wat te denken van de volgende antwoorden op een proefwerk in Havo-2.

Vraag: Noem drie manieren om de druk van een gas te verkleinen.
Antwoord: Vergroting van de temperatuursnelheid van de molekulen in het vat. Verkleining van de massasnelheid van de molekulen in het vat. Verkleining van de volumesnelheid van de molekulen in het vat.

Vraag: Hoe kan ik van een gas vloeistof maken?
Antwoord: Door het vloeistof te laten verdampen en door diffusie; ze met elkaar te vermengen.

Vraag: Noem drie manieren om verdamping tegen te gaan.
Antwoord: Door stollen, verdampen en verkleining van de gemiddelde temperatuursnelheid van de molekulen.

Vraag: Noem drie manieren om de druk van een gas te verkleinen.
Antwoord: De temperatuur, massa van een molekuul, invloed van de druk boven de vloeistof.

Vraag: Hoe kan ik van een gas een vloeistof maken.
Antwoord: Door verhitting en blazen.

Vraag: Zet een gas ook uit bij temperatuurstijging?
Antwoord: Ja, maar bij dezelfde temperatuur.

Vraag: Noem drie manieren om verdamping tegen te gaan.
Antwoord: Als de cohesie van de stof groter is dan de adhesie gaat het verdampen.

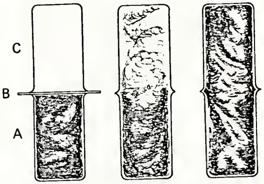
De beoordeling van dit soort antwoorden op hun fysische inhoud is zonder meer onmogelijk. In minder ernstige gevallen moet de leraar zelf zorgen voor de nodige interpretatie van het antwoord.
Het is duidelijk dat les geven aan deze kinderen slechts in een langzaam tempo kan verlopen, aangezien de leraar steeds op zijn qui vive moet zijn voor misverstanden. Het normale tempo waar het leerboek van uitgaat kan in deze gevallen niet gehandhaafd worden.

We komen nu tot de bespreking van een belangrijke impliciete veronderstelling van het leerboek, nl. de veronderstelling t.a.v. het niveau van abstraktie dat in passieve en actieve zin toegankelijk is voor de leerlingen.
Het leerboek van Schweers en Vianen introduceert reeds in een vroeg stadium het corpusculaire karakter van de materie, een uitgangspunt dat, volgens de schrijvers, erg succesvol is geweest. We menen echter te moeten betwijfelen of deze aanpak bij de leerlingen op de Antillen met de zojuist geschetste achtergrond wel de juiste is bij een introduktie in de natuurkunde. Een ervaring van een aantal jaren leert, dat de behandeling van het hoofdstuk over molekulen (deel I, hfdst. II) een langdurige en moeizame ge-

schiedenis is met een dubieus rendement. De leerlingen hebben niet alleen moeite met kwantitatieve redeneringen en met het combineren van stappen in een redenering, ze geven ook blijk van onvermogen om op grond van een simpele proef te abstraheren naar de wereld "achter" de verschijnselen. Als men d.m.v. hypothesevorming uit een proefje over diffusie (zie tekst 1) langs deductieve weg wil komen tot de uitspraak dat een stof uit individueel bewegende molekulen bestaat, heeft men grote kans dat het verhaal een paar keer herhaald moet worden om enigszins over te komen.
We zullen ter illustratie deze tekst bespreken.

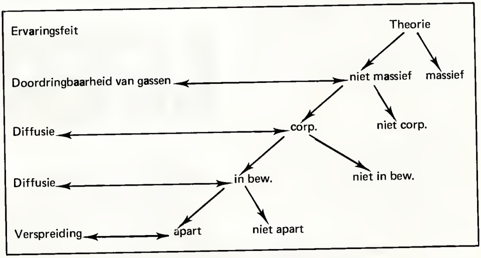
TEKST I

Proef 3. We leggen in een bekerglas A een stukje koper. Hierop gieten we een laagje salpeterzuur en sluiten A dan snel af met een glazen plaatje B: het koper verdwijnt, de vloeistof wordt blauw, en uit de vloeistof stijgt een bruin gas op. Dit gas, *stikstofdioxide*, is zwaarder dan lucht. Toch stijgt het door de lucht heen omhoog. Om er zeker van te zijn dat dit niet gebeurt door een of andere kracht, die tijdens de chemische reactie het gas naar buiten stoot, wachten we tot al het koper is verdwenen en er geen gas meer uit de vloeistof opstijgt. We zetten op B een omgekeerd bekerglas C. Nadat we het plaatje B snel hebben weggetrokken nemen we waar dat geleidelijk aan de ruimte in C ook bruin wordt gekleurd. Dus het zware gas stikstofdioxide verspreidt zich (diffundeert) in *opwaartse richting* door het lichtere gas lucht. *Hieruit volgt dat de diffusie zeker niet veroorzaakt wordt door de zwaartekracht.*

Verklaring. Wat volgt nu uit deze diffusieproeven over de bouw van een gas?
Een gas is zeker *geen massief* geheel zoals een stuk ijzer. Er is nl. in een gas altijd ruimte voor andere gassen. Is een gas dan misschien te vergelijken met een soort *vlechtwerk*, zoals betonijzer, of is het *sponsachtig?* Anders gezegd: bestaat er in het gehele gas, ondanks grote gaten, toch onderlinge samenhang zoals bij een spons of ijzervlechtwerk? Dit kan beslist niet, want gassen kunnen diffunderen, d.w.z. ze kunnen elkaar als het ware doordringen. Twee sponsen of iets dergelijks zijn onmogelijk in elkaar te duwen of door elkaar heen te trekken.
Maar stel nu eens dat een gas uit allemaal *aparte deeltjes* bestaat. Dan zouden de deeltjes van het ene gas een plaatsje kunnen vinden tussen de deeltjes van het andere gas. Dus diffusie is dan mogelijk! Toch kunnen we met deze veronderstelling alléén nog niet verklaren waarom een zwaar gas zich door een licht gas in opwaartse richting *verspreidt.* Daarvoor is nog iets nodig, en wel: *Elk deeltje van het gas apart moet in beweging zijn, m.a.w. elk deeltje moet snelheid bezitten:*

De logische struktuur van de redenering is als volgt:

De leerling zal dus een eenvoudige hypothese moeten kunnen maken, een keuze kunnen maken uit alternatieve mogelijkheden door toetsing aan bekende feiten. M.a.w. als de leerling zelf in staat is om zo'n redenering te geven, moet hij dus zijn eigen denken kunnen controleren en langs hypothetisch deductieve weg kunnen komen tot een slotkonklusie. Bij sommige verklaringen is er geen enkel houvast aan een ervaringsfeit en slechts door "abstrakte" redenering moet men komen tot het inzicht b.v. dat alle vloeistoffen verdampen (2.14 deel I). Een leerling die zelf zo redenerend tot een oplossing van een probleem kan komen moet o.i. al, wat betreft zijn cognitieve mogelijkheden, in de formele fase zitten. De fase van konkreet denken moet al verlaten zijn. Kinderen die nog overwegend in de konkrete fase van het denken zitten zullen enige moeite hebben met het begrijpen van dit soort redeneringen en dus ook met het verbaliseren van inzichten die zo tot stand moeten komen.

In de westerse wereld voltrekt de overgang tussen konkreet naar formeel denken zich tussen het elfde en vijftiende jaar, indien het basisonderwijs goed is geweest. Aan deze voorwaarde is op de Antillen niet voldaan en het vermoeden is dan ook gerechtvaardigd dat vele Antilliaanse kinderen op cognitief gebied een "achterstand" hebben opgelopen. In een niet-westerse omgeving voltrekt de overgang naar het formele denken zich pas later dan in een westerse omgeving. Onderzoekingen (Laurendeau en Pinard; 1963) hebben b.v. uitgewezen dat kinderen op Martinique (Frans West-Indië) gemiddeld vier jaar achter zijn bij Canadese kinderen uit Ottawa.
Gezien het bovenstaande valt het te verwachten dat Antilliaanse kinderen naast de taalkundige moeilijkheden ook cognitieve moeilijkheden zullen hebben bij het bestuderen van het boek van Schweers en Vianen. Leerlingen, vooral van Havo-2, hebben veel moeite met het leggen van logische verbanden en hun verbalisatie van deze verbanden is erg gebrekkig. Ons bezwaar dus tegen de methode van Schweers en Vianen is dat de fase van ontwikkeling waarop het boek is afgestemd niet overeenkomt met de fase van ontwikkeling waarin een groot gedeelte van de Antilliaanse kinderen zich bevinden.
Om onze vermoedens wat konkretere inhoud te geven hebben we geprobeerd een en ander na te gaan.
We hebben aan een Havo-2-klas een test gegeven overgenomen uit het artikel "Can Physics develop reasoning" (Physics To-day februari 1977), waarin men ingaat op de theorie van Piaget en probeert m.b.v. een tweetal tests enig inzicht te krijgen in de kwalitatieve verschillen die bestaan tussen het denken van verschillende mensen. Van de twee tests hebben we alleen de "Island Puzzle" (vertaald in het Nederlands) aan de leerlingen van deze 2de klas gegeven.

(vervolg op pag. 12)

awe
ayera
anta'yera
mayan
nò e momento
e momento
di mi bida
ku m'a pasa
amargura
tristesa
alegria
tur a bòlto
borotá un den otro
brúha
pone-mi
den universo
aya mi
mester ta
sin tempo
pa semper
kuminsamento
sin fin
etèrno
uni ku
luna
solo
planetanan
streyanan
kima
fría
biba
si biba
pa semper

Pa tur esnan ku a bai laga nos den e aña eskolar

NENA BENNETT

ORGANIS
LEERKRAC

Dit verslag is niet bedoeld om de conventie in alle details weer te geven. Het is ook niet opgesteld om een koud fotografisch verslag te geven van het gebeuren, het is een weergave van zeer persoonlijke aard.
Het is vanzelfsprekend, dat het de moeite waard zou zijn om de indeling sub-thema's volledig uit te diepen en wij hopen dat dit dan ook terzijnertijd zal geschieden. De thematiek heeft dan ook zeer speciale betekenis voor onze vakbond gezien het dieptepunt (organisatorisch) dat wij nu hebben bereikt. Om een zo volledig mogelijk beeld van de conventie te geven hebben wij het volgende schema aangehouden.

INLEIDING
- A. Sponsors en organisatoren
- B. Thema
- C. Organisatie
- D. Eilandelijke organen en participanten

DE OFFICIELE CONVENTIE
- A. De inleidingen
- B. De algemene vraagronden
- C. De groepsdiscussies
- D. De plenaire
- E. Toespraken, discussies en . . .

DE CONVENTIE IN DE CONVENTIE
- A. De persoonlijke contacten
- B. De bondscontacten
- C. Direct contact met een politieke eilandelijke werkelijkheid

DE MOGELIJKE VERWORVENHEDEN OP GEBIEDEN ALS DIE VAN KENNIS, TOEGANKELIJKHEID EN MOTIVATIE
- A. Gelijke historische ontwikkelingen
- B. Gelijke fundamentele problemen
- C. Gelijk proces in het overkomen en oplossen van fundamentele onderlinge problemen.

RECOMMENDATIES
Aansluiting WCOTP, CUT en regionale professionele verenigingen.

Inleiding

De conventie was gesponsord door: 1. De WCOTP (World Confederation of Organizations of the Teaching Professions) en 2. De CTF (Canadian Teachers' Federation). Per gebied mochten er twee personen gratis deelnemen, d.w.z. vliegreis en verblijf werden betaald.
De organisatie (qua inhoud en thematiek) lag bij de WCOTP. De CUT (the Caribbean Union of Teachers) zorgde voor de sprekers, algemene opzet en verdeling werkterrein.
De eilandelijke, huishoudelijke organisatie lag in handen van de St. Kitts' Teachers' Association.

Thema

De CUT, op aandringen van haar leden, vond het de moeite waard de WCOTP te benaderen voor een conventie, waar de rol van de onderwijzersorganisaties vooral in deze kwetsbare en veranderende maatschappij eens behoorlijk doorgelicht kon worden. Problemen in en rondom vele aangesloten organisaties waren zo gegroeid dat men aan flink wat hulp toe was.
Problemen voortvloeiende uit niet adequate samenwerking met regeringen, andere organisaties, uit een slecht functionerende communicatie en onbegrip betreffende het bondswerk en de funktie van een lid binnen zijn vereniging, waren de directe aanleiding tot deze conventie.

Organisatie

De conventie bestond uit: lezingen, algemene vraag- en discussieronden, groepsdiscussies en een slotplenaire. Toespraken werden gehouden door de gouverneur van St. Kitts, de minister van onderwijs van St, Kitts en een algemene sekretaris van de WCOPT. Deze toespraken leverden een bijzondere bijdrage aan de totaliteit van geboden discussiemateriaal.
De deelnemers waren ondergebracht in het beste hotel van het eiland: het Fort Thomas-hotel. Er bestond volop gelegenheid om de deelnemers, organisatoren, eiland en eilandbewoners te leren kennen. Een zeer goed gebalanceerd programma, dat uitblonk vooral door een uitstekende verzorging, waar de Westindische gastvrijheid nog eens volledig tot zijn recht kwam.

Deelnemers

De deelnemers waren West-Indiërs van bijna alle "Commonwealth" eilanden en landen o.a. Trinidad and Tobago, St. Vincent, Barbados, Grenada, Antigua, de BVI, St. Kitts, Nevis, Anguilla, Jamaica, Bermuda, Bahamas, Guyana, Belize, Aruba en Curacao.
Bovenvermelde deelnemers, uitgezonderd Bermuda, de Bahamas, Aruba en Curacao, zijn leden van de CUT. Ook individuele bonden (niet aangesloten bij de CUT, maar wel bij de WCOTP) mochten een uitnodiging ontvangen. Deze toestand vermocht wel af en toe heel ludieke toestanden te doen ontstaan, waarbij vaak interne landelijke, vuile was uitgehangen werd.

De officiële conventie

De inleidingen

Deze besloegen zowat alle terreinen van belang voor onderwijsverenigingen, -vakbonden of -organisaties. De onderwerpen kwamen in deze volgorde voor:

1. Samenwerking gouvernement en bond bij het verwezenlijken van veranderingen in de opvoeding (education).
2. Behartigen belangen van de leden.
3. Communicatie in en buiten de vereniging.
4 Participatie van de leden in het verenigingswerk.
5. Samenwerking onderwijsverenigingen van de "Caribbean".
6. Rechtszekerheid en in het bijzonder de grievenprocedure.

Toch wel onderwerpen, die voor onze bond de moeite waard mogen heten. Het is duidelijk dat het leven, ja zelfs het voortbestaan van het vakbondswerk voor een groot deel afhangt van een waarachtige samenwerking tussen de regering en de vakbonden. Het vakbondswezen zal bloeien, wanneer er een duidelijk begrip ontstaat voor de rol die de bonden moeten spelen om vooral een ontwikkelingsland tot bloei te brengen.
Wanneer een minister-president in augustus '75 zegt: "I am convinced that if we are to bring about changes in our societies in the Caribbean, we must recognise organisations like CUT, the CCL, even the council of ministers of CARICOM, not as members of SEPARATE institutions and agencies, but as ARMS of the West-Indian or Caribbean NATION, working TOGETHER and MERELY for CONVENIENCE AND DIVISION of labour describing themselves SEPARATELY. But working TOGETHER towards the SAME OBJECTIVES, and with the same GOALS in mind", en notabene zijn vakbonden volledige INSPRAAK AANBIEDT, vanaf de pre-planning tot uitvoering en uiteraard de evaluatie, dan weten we dat er hier sprake is van een ideale toestand voor de daadwerkelijke ontplooiing van echt vakbondswerk. Hier heeft bevrijding plaatsgehad van de onderwijzer-arbeider op weg naar een wer-

ATIES VAN
HTEN

Van 14 tot en met 19 april 1977 werd op St. Kitts een conventie gehouden over de rol van onderwijzersorganisaties in een zich ontwikkelende maatschappij. Present voor de SIMAR waren: Carmen Kruythoff en Ralph Halley. Hieronder volgt hun verslag.

in een zich ontwikkelende maatschappij

kelijke bijdrage tot een realistisch nationaal totaalplan.
Wanneer het de vakbond niet gegund wordt om vakbond te zijn dan is zelfs de status van de leerkracht in gevaar; erger nog de geloofwaardigheid in de onderwijzer als zodanig verdwijnt, hij "verloochent de heilige strijd" van de vertegenwoordigers van het waardige volk. Hem wordt zelfs het recht niet gegund om over onderwijstechnische zaken te spreken. Alles moet in "harmonie" zijn met de heilige doctrines van vrijheid en souvereiniteit.
Er is, met andere woorden, een duidelijke "link" te leggen tussen samenwerking regering en vakbond en vakbondsontwikkeling.
Basis voor iedere vereniging is natuurlijk: de rechten van de leden. Dit is primair de verantwoordelijkheid van de vakbond, natuurlijk niet uitsluitend. In landen waar het vakbondswerk met ideologische moeilijkheden te kampen heeft, is het natuurlijk zaak de rechten (legale) zoveel mogelijk te preserveren, te consolideren. Hier moet de werknemer meer dan waar dan ook "safe" staan. SIMAR, bedenk u goed.

We hebben al meegemaakt hoe het eenzijdig behartigen van bepaalde belangen onze bond nu in grote problemen heeft doen geraken. Goede salarissen en vaste dienst vermochten onze leden niet genoeg te motiveren de rol van "change-agent" te gaan spelen in onze maatschappij en school.
Uitgangspunten voor de inleidingen waren: 1. De reële behoefte aan essentiële veranderingen in de Caribische gemeenschap (samenleving). 2. De rol die de onderwijzer speelt bij deze veranderingen. 3. Het belang van samenwerking in en met andere bonden.
Het is dan tegen deze achtergrond, dat inleiders, gericht op een efficiënte dienstverlening aan de deelnemende organisaties, belemmerd door de verdelende krachten van de individuele maatschappij, de bonden wilden helpen bevrijden om zodanig te kunnen komen tot een effektieve bijdrage in hun rol als vormer van de nieuwe gemeenschap. De rechten en belangen van de leden staan primair, echter: zij moeten ondergeschikt zijn aan het algemeen belang.
Communicatie betekent niet: het op de hoogte stellen van leden en gemeenschap van wat er uitgedacht en besloten is van bovenaf, maar veel eerder moet zij een samensmelting van leden onderling, bestuur en leden, bond en gemeenschap door cohesie van ideeën, waarden enz. vergemakkelijken. De communicatiemiddelen van de bond moeten gericht zijn op het creëren van een netwerk van efficiënte toe- en afvloeimogelijkheden om de actiepotentie van de bond op te voeren.
Enkel wanneer de communicatie de leden en het bestuur van een vereniging hypergevoelig (door een compleet delen van de juiste hiërarchie van essentiële waarden) voor elkaar maakt, heeft zij haar doel bereikt en beantwoordt zij aan haar taak.

Participatie

Het bondswerk staat of valt met de participatie van de leden. Uiteraard, de leden moeten bevrijd worden om te kunnen participeren. Bevrijding moet eerst gezocht worden uit de onwetendheid van vele leden over de essentiële rol die zij spelen uit hoofde van hun opvoedende taak in de gemeenschap, in hun bond. Bevrijding uit de onwetendheid wat betreft hun waandenkbeelden over de opvoeding.
Bevrijding uit de verknechting van getransplanteerde koloniale schijnwaarheden. Leden van een bond, die dit proces van de bevrijding niet hebben meegemaakt lopen het gevaar leden in naam te worden, die een afwachtende en "kritische" houding ten opzichte van hun bond aannemen. Het is vrij logisch dat de verdelende krachten van hyper-koloniale gebieden deze bevrijding zullen bemoeilijken, c.q. de participatie van de leden, dus ook het opbouwwerk van de bond.

Samenwerking op regionaal vlak

De faktoren die het vakbondswerk beïnvloeden zijn natuurlijk overal dezelfde, het proces heeft eenzelfde verloop met uiteraard een verschil in tempo, soms regresserend, dan weer accelererend. Samenwerking van Caribische bonden geeft alle bovenvermelde voordelen, zij biedt hiernaast "pooling" van kennis, kunde, etc.

Rechtszekerheid

Vooral voor bonden waar de samenwerkingsmogelijkheden met de overheid gelimiteerd zijn, is het zaak gebruik te maken van de bestaande mogelijkheden van de rechtszekerheid der leden.
Men wake wel voor de dwaasheid rechtszekerheid te zien en te beschouwen als het einddoel bij het behartigen van de belangen der leden. Een bond in ontwikkeling moet een lid het vertrouwen geven dat er over zijn individuele belangen gewaakt wordt.

Carmen Kruythoff en Ralph Halley, de Arubaanse deelnemers aan de Conventie te St. Kitts.

Voorbereidingstijd, verschillende herkomst (dus weinig kans tot contact) van de inleiders, verschil in: ideologie en lokale toestanden hebben bijgedragen tot een minder coherente integratie van de inleidingen. De vragen en bijzonder levendige diskussies na de inleidingen en toespraken waren een conditio sine qua non voor het vormen van een duidelijk beeld van de multipliciteit in eenheid die het Caribisch gebied is. Ook waren de soms grote afstanden in ontwikkelingsgraad tussen de individuele vakbonden duidelijk.

Groepsdiskussies

De groepsdiskussies weerspiegelden de opvallende overeenkomst in: instelling, attitude, interessesfeer, affectiviteit en cultuurgevoeligheid van de "Caribbean Man". Een duidelijke overeenkomst in alle problematiek, dus ook op opvoedkundig (educational) gebied was evident. Hier vooral sprak juist de wil tot samenwerking. Men herkende elkaars problemen. Geen wonder dat de recommendaties voortvloeiende uit deze diskussies veel overeenkomst vertoonden en elkaar vaak complementeerden.

Plenaire

De plenaire wees duidelijk naar een algemene behoefte naar een fundamentele bezinning op ons onderwijs, gebaseerd op menswaardige doelstellingen, uitgaande van de eigen reële werkelijkheid, deel uitmakend van een totaal veranderingsplan van de Caribische regio. Een inventarisatie van de resoluties zal integraal de bonden worden nagestuurd.

Toespraken

In totaal werden er drie officiële toespraken gehouden en een vrij grote hoeveelheid onofficiële. Officiële toespraken werden gehouden door: 1. De gouverneur van St. Kitts; 2. De minister van onderwijs van St. Kitts; en 3. een van de sekretarissen-generaal van de WCOTP.
De toespraken van eerstgenoemde, Sir Ines, en van laatstgenoemde, mr. H. Perera, blonken uit vanwege hun kennis van zaken en hun inzicht in belang van de opvoeding in ontwikkelingslanden vooral.
De toespraak van de minister, de politicus mr. Bryant, was een eerlijke politieke toespraak, die aanleiding gaf tot een diskussie van (let op) 3 klokuren, waar het de deelnemers gegund werd de minister op een nette manier de pedagogische waarheid in het gezicht te smijten.
Aruba, stelt u zich voor, dat een onderwijzeres systematisch en nuchter de hele inleiding van een "excellentie" aan stukken rijt. Dit was mogelijk in . . . St. Kitts.
Een gouverneur, die i.v.m. de opvoeding durft te zeggen: "Post-colonial societies need to re-think carefully the inherited values with the AIM of establishing NEW and RELEVANT ones", zou op de Nederlandse Antillen een bijzonder kostbaar bezit zijn.

De conventie in de conventie

De persoonlijk contacten

De mens is uiteindelijk de drager van de verantwoordelijkheid voor verandering in zijn maatschappij, de leraar c.q. de uitvoerder van de veranderingen in zijn onderwijswereld. Tijdens persoonlijke gesprekken met leden van de delegaties van de gebieden Jamaica, Guyana, St. Vincent en Barbados werd het duidelijk voor ons hóe solidair leerkrachten en regering staan bij het aanbrengen van de nodige veranderingen in het onderwijssysteem, o.a. bij het doorbreken van "het leerstofjaarklassensysteem" in het voordeel van de "All-ability primary" en de "multiple lateral secondary school".
Is het dan te verwonderen dat de overgang van het oude systeem naar het nieuwe dan ook erg soepel en vooral snel en efficiënt gebeurt? Zelfs directeuren van de oude "Grammarschools" werken volledig mee aan deze overgang. Waar de oude selektie bestaat, wordt deze met bijzonder grote discretie gehanteerd (dit uiteraard voorlopig). Hier pas was uitwisseling van elkaars bondservaringen in details mogelijk.

Bondscontacten

Met de geschetste persoonlijke contacten als basis, is het mogelijk deze uit te laten lopen in bondscontacten, die door hun meer officiële karakter deze verworvenheden gemeengoed maken voor de overige leden der verenigingen. Bondscontacten moeten het mogelijk maken te kunnen profiteren van mogelijkheden tot contacten van groepen belast met specifieke taken binnen de bonden, b.v. deelname aan een commissie ter invoering van moderne wiskunde in de regio. De mogelijkheden tot samenwerking zijn onvoorstelbaar veel, de voordelen uiteraard meer.

De contacten met een politieke eilandelijke werkelijkheid

Contacten met het eiland zelf hebben d.m.v. "first-hand experience", een levend model verschaft om hyperkoloniale leeftoestanden mee te maken en zodoende een klare background verschaft voor de opvattingen van de reeds vermelde minister: 1. *een onderwijzer heeft zich niet te bemoeien met de politiek,* hij moet solidair zijn met de instantie die het mogelijk maakt voor hem om zijn taak uit te voeren. (Alternatief: de politiek ingaan, het onderwijs verlaten). 2. Het volk heeft langs democratische weg zijn regering gekozen, het beleid, dus de beslissingen, vormen het exclusieve terrein van de regering. 3. De leerkracht mag zich alleen daar bekwamen waar hij een waardige uitvoerder wordt van het regeringsbeleid. 4. Het volk is volledig eens met mijn onderwijsbeleid, want ik ben al 11 jaar minister.
De onderwijsorganisatie heeft alleen recht van bestaan wanneer zij in het verlengde van het heersende onderwijsbeleid haar aktiviteiten ontplooit. Wij staan dus niet alleen hier op de Antillen!

De mogelijke verworvenheden

De voordelen van deze conventie waren er veel en van bijzondere waarde voor onze vakbond. Accurate kennis werkt niet alleen verlossend, maar ook verruimend en vormt de essentiële basis voor de noodzakelijke motivatie om onze vakbond een verdiend recht van bestaan te geven.
Het klinkt waarschijnlijk wat primitief, wanneer wij horen dat er in Barbados twee afzonderlijke bonden bestaan voor basisschoolonderwijzers en vervolgonderwijsleraren. Ook klinkt het waarschijnlijk vreemd in de oren dat Guyana twee verschillende bonden bezit voor dezelfde onderwijsmensen. Aruba kent een nationale bond voor alle leerkrachten! Onze eenheid is ons echter cadeau gegeven en de binding vonden we uitsluitend in een externe financiële motivatie.
In Barbados zoeken de bonden zelf elkaar en proberen elkaar op alle fronten te vinden (vooral onderwijskundig en ideologisch) als "partners" in de opvoeding. Deze behoefte tot toenadering is een behoefte geweest die van binnenuit is gevoeld en men wou de groepen een kans geven (vooral de tijd hiervoor uittrekken, de kolonialist probeert ons er van te overtuigen dat er geen tijd voor is) de integratie zo veelzijdig en fundamenteel mogelijk te maken. Enkel veranderingen van binnenuit leiden tot blijvende en stabiele veranderingen.
Wanneer de bonden in Guyana zich gaan realiseren (men is al bijna zover) dat zij dezelfde doelstellingen (waarden) delen, dan is dit fragmentarisme al een natuurlijke dood tegemoet gegaan.
Onze koloniale geschiedenis, de gelijkheid van geografische werkelijkheden, de vanzelfsprekende vervorming van volkeren en het opleggen van een "selfdefeating" waardepatroon moesten bijdragen tot een haast identieke historische ontwikkeling, een gemeenschappelijke problemenpatroon en moet hierdoor de weg wijzen naar een eigen oplossingsstrategie.

Recommendaties

Wanneer wij ons deel van het Caribische gebied voelen dan spreekt vanzelf dat wij ook deel moeten gaan uitmaken van de CUT. Als lid van een regionale federatie hebben wij de steun van alle deelleden. Wij hebben internationale "MUSCLE". Kortom, wij verbreken hierdoor een bijzonder bekrompen insularisme. De mogelijkheid tot aansluiting bij andere Caribische samenwerkingsgroepen zoals CAPSS (Caribbean Association of Principals of Secondary Schools), de CROASE (Caribbean Regional Organization of Association of Science Educators) moet uiteraard aangegrepen worden.

Het zou ook aanbevelingswaardig en voor ons zeker (gezien de Arubaanse situatie) opportuun zijn om affiliatie te zoeken bij een wereldfederatie zoals de WCOTP en wel om de volgende redenen:

1. De WCOTP is medeopsteller geweest van het UNESCO/ILO-document over de status van de leerkracht. Wij zouden weleens goed gebruik kunnen maken van de rechten vastgelegd in dit document.
2. Wij kunnen gebruik maken van de 25-jarige ervaring van een wereldbond met 81 ledenlanden.
3. De niet te overschatten deelname aan verworvenheden van onderwijsreuzen zoals de NEA is dan direct binnen ons bereik.

●

grawata

Promesanan politiko ta meskos ku e granit ku nan ta basha dilanti bo kas. Bo mes tin ku plama e santo i ora awa yobe e ta bai lama.

Parse ku Grawata a grawata John mal grawata.

Dia ku e sporthall di Sta. Cruz habri B.C. ta bai tene un olympiada entre Johnny i Nel. Ganador ta bira diputado di deporte.

Het B.C. heeft in een brief de hoofden van openbare scholen erop gewezen dat zij niet meer wil dat ongehuwde onderwijzeressen zwanger worden. Dit zal streng worden gekontroleerd d.m.v. de bekende kikkerproef. In overleg met de gedeputeerde van landbouw en veeteelt heeft de gedeputeerde van onderwijs voor dit doel reeds een groot akwarium met kikkers in zijn kantoor laten plaatsen. Ongehuwde onderwijzeressen moeten voortaan iedere morgen een flesje urine inleveren (nuchter) bij hun hoofd der school. Deze flesjes zullen door een bode opgehaald worden en op het bestuurskantoor streng worden gekontroleerd.

Un era nobo den "wachters".
Nos tin:
— strandwachters
— fonteintjeswachters
— plantjeswachters
— gebouwenwachters
— bodywachters

Boswachters in de Nassaustraat.
(Oplossing voor het boomprobleem?) Zoals iedereen kan zien, kunnen de bomen in de Nassaustraat maar niet tot volle groei komen. Takken worden afgerukt, jonge stammetjes worden gebroken. Aangezien na de verkiezingen het leger "watchmen" toch uitgebreid moet worden, zal het B.C. in de loop van de volgende maand overgaan tot het benoemen van een aantal boswachters voor de Nassaustraat. Intussen is de bekende ambtenaar J.C. reeds met een studieopdracht naar Finland vertrokken; na beëindiging van de (spoedkursus) zal hij optreden als opperboswachter.

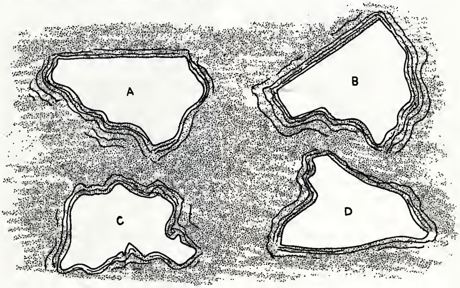
Na de verkiezingsoverwinning van de MEP zal de MEP zijn zegereeks over de wereld voortzetten om steun te verkrijgen voor de "Lucha Sagrado". Gedurende de maanden sept., okt. en nov. zal men achtereenvolgens bezoeken brengen aan Calcutta, Oezjbekistan en Tanganjika, waarna gesprekken gevoerd zullen worden met president Idi Amin Dada en keizer Nebukadnezer III van Katmandu.

Simon Croes, el Libertador.

The islands puzzle

(vervolg van pag. 7)

The puzzle is a written task designed to display the variety of deductive-logic strategies used by adolescents (reference 2).

There are four islands in the ocean, Islands A, B, C and D. People have been travelling these islands by boat for many years, but recently an airline started in business. Carefully read the clues about possible plane trips at present. The trips may be direct or include stops and plane changes on an island. When a trip is possible, it can be made in either direction between the islands. You may make notes or marks on the map to help use the clues.

First clue: People can go by plane between Islands C and D.

Second Clue: People can not go by plane between Islands A and B.

— Use these clues to answer Question 1. Do not read the next clue yet.

1. Can people go by plane between Islands B and D?

Yes .... No .... Can't tell from the two clues .... Please explain your answer.

Third clue (do not change your answer to Question 1 now!): People can go by plane between Islands B and D.

— Use all three clues to answer Questions 2 and 3.

2. Can people go by plane between Islands B and C?

Yes .... No .... Can't tell from the three clues ....

Please explain your answer.

3. Can people go by plane between Islands A and C?

Yes .... No .... Can't tell from the three clues ....

Please explain your answer.

Van de 24 leerlingen kwamen er maar weinig goed beredeneerde antwoorden (7). Jacqueline (14), een matige leerling in wis- en natuurkunde, kwam met de best beredeneerde oplossingen:

Vraag 1: Ja en nee, als men niet tussen A en B kan is het omdat een van de twee geen vleigveld heeft.
Als het B is die geen vliegveld heeft, kan men niet tussen B en D, als het A is, is dat wel mogelijk.
Vraag 2: Ja, ze hebben allebei een vliegveld.
Vraag 3: Nee, we weten dat men niet tussen A en B kan, maar wel tussen B en D, dus moet A geen vliegveld hebben.

Iets minder zakelijk maar toch goed waren de antwoorden van Caroline (14):

Vraag 1: Nee, omdat men tussen A en B niet kan gaan en dus kan men van B naar D niet gaan, want kan zijn dat B geen vliegveld heeft of dat B en A veel bergen heeft of dat de mensen daar arm zijn.
Vraag 2: Ja, het kan omdat B en C vliegveld heeft dus als men van B—D kan vliegen en van C—D, dan kan men van B—C vliegen.
Vraag 3: Nee, want A heeft geen vliegveld en er zijn veel bergen op A en er staat van A—B kan men niet vliegen.

Van een andere kwaliteit waren de antwoorden van Mirla (13):
Vraag 1: Misschien niet, de eilanden liggen dicht bij elkaar. (Ze kunnen gewoon reizen met hun boten, weg kort.
Vraag 2: Misschien, als het vliegtuig niet recht door kan reizen, kan die van B naar D eerst en dan van D naar C.
Vraag 3: Misschien, men moet een lange weg maken (b.v. van A naar D en dan naar C).

De leerling zit hier blijkbaar nog vast aan de specifieke details van het probleem.

Nivia (14) gaf de volgende antwoorden:
Vraag 1: Ja, men kan wel tussen B en D met een vliegtuig gaan, want men zegt dat tussen A en B niet mogelijk is, maar men zegt niet dat 't verboden is tussen B en D met een vliegtuig te gaan.
Vraag 2: Ja, 't kan want tussen B gaat wel vliegtuigen, dus kan het toestel naar C vliegen en in de drie regels staat niet dat 't niet mag.
Vraag 3: Nee, 't kan niet want in de drie regels staat niet dat A een vliegtuig heeft, dus kan nergens anders met een vliegtuig".

De interpretatie is bij haar nogal letterlijk. Alleen de eerste twee antwoorden geven aan dat de leerlingen fantasievol deducerend tot een antwoord kunnen komen. Het hypothetisch-deducerend karakter is bij de andere antwoorden afwezig. Het feit dat het grootste deel van de leerlingen het niveau van de antwoorden van Jacqueline niet hebben kunnen bereiken is misschien een aanwijzing dat men bij het aanbieden van de leerstof niet te zwaar moet steunen op hypothetische vormen van redeneren, maar dat men het gestelde sterk moet koppelen aan konkrete ervaringen.

Het veelvuldig abstraheren naar de wereld achter de verschijnselen, wat het leerboek van Schweers en Vianen doet, zal kunnen leiden tot een gebrekkige leerstofbeheersing.
Een introduktie d.m.v. een uitgebreid leerlingenpracticum lijkt een voor de hand liggende alternatief, echter ook daar zijn gevaren aan verbonden, zoals de schrijvers van bovengenoemd artikel naar voren brengen:
". . . modern secondary-school physics courses, such as PSSC Physics and the Project Physics Course, have directed students toward laboratory experiments. Yet many of the experiments can only be understood within the hypothetical structure of the formal laws of physics."

Ergens anders wijzen ze op het feit dat de meeste leerboeken van de afgelopen jaren stilzwijgend uitgaan van de gedachte dat de meeste leerlingen reeds in de formele fase van denken verkeren, een veronderstelling die niet altijd gerechtvaardigd is, zelfs niet in Amerika.

Tot slot willen we een paar woorden wijden aan het probleem van de overgang van konkreet naar abstrakt denken. Deze overgang wordt tot stand gebracht door wat de auteurs van genoemd artikel de "selfregularisation" noemen en a.v. omschrijven:
"The process of self-regularisation is one in which a person actively searches for relationships and patterns to resolve contradictions and bring coherence to a new set of experiences. Implicit in this notion is the image of a relatively autonomous person, one who is neither under the constant quidance of a teacher nor strictly bound to a rigid set of precedents".

De afwezigheid van een zekere graad van autonomie in het gedragspatroon van de leerling zou dus verantwoordelijk kunnen zijn voor een wat moeizamere overgang van de ene fase naar de andere en resulteert dan in een "achterstand". Deze noodzakelijke attitude is sterk afhankelijk van de cultuur waarin het kind opgroeit en deze laatste hoeft niet altijd het ontstaan van deze attitude te stimuleren.
In de Antilliaanse samenleving doen de erfenis uit het verleden, de opvoeding thuis en de psychologische remmingen t.g.v. de discontinue taalontwikkeling de kinderen neigen naar een zekere passiviteit.
Een passiviteit, die o.i. in de cognitieve ontwikkeling tot uiting zou kunnen komen in de vorm van een geringe "problem-solving" georiënteerdheid.

Noten (tweede gedeelte)

1. *Blz. 98 en 99, Teaching School Physics.*
2. *Geciteerd in Intermediair, 29 oktober 1976. "De denkwijze van de Afrikaan", Dr. G. J. C. van der Horst.*
3. *"Science and the worldview" in Physics To-day, juni 1972.*
4. *Loop niet buiten in de avondval*
ook niet in de hitte van de middagzon
was je haar niet op de late avond
en vermijd dan ook het eten van koud voedsel
loop niet zo maar op straat
om niet overreden te worden door een auto
ga zondags netjes naar de kerk
bid om vergeving van je zonden
blijf ver weg van Andikuri
en vermijd de zee op Goede Vrijdag

Mocht je toch nog overlijden
is er niemand zoals Sep
om jou voorzichtig te begraven.

Andikuri is een heerlijke, maar erg gevreesde baai aan de noordkant van het eiland Aruba.
Sep is de enige begrafenisondernemer op Aruba.
5. *Ellis Juliana, dichter, verteller, verzamelaar van gezegden en volksgebruiken op Curacao.*
6. *"Een flamboyantboom die dicht bij het huis groeit brengt dood".*
"Een kind dat met een bloem speelt brengt dood".
"Een grote en zwarte vlinder in je huis voorspelt de dood van een kennis".
7. *"From objective to subjective social barriers". Paula probeert een aantal negatieve attitudes bij de negroïde bevolking van Curacao terug te brengen tot de slaventijd waar "objectieve barrieres" hinderpalen waren voor de normale ontwikkeling van de slavenbevolking. Door het referentiekader van de blanke over te nemen heeft de Curacaosche neger, aldus Paula, een negatieve zelf-acceptatie verinnerlijkt, die na de afschaffing van de slavernij "subjectieve barrieres" zijn geworden die van generatie op generatie zijn overgebracht.*
8. *"West Indian Societies" van David Lowenthal, blz. 250.*
9. *Geciteerd in Kabes Duru?, blz. 38.*
10. *Manis: Cognitive processes, blz. 65 e.v.*
11. *Men kan zo'n woord wel incorporeren in het Papiamentu door uit het Spaans een woord te lenen. De Spaanse woorden harmoniëren beter met de klankenstruktuur van het Papiamentu dan b.v. het Nederlands of Engels.*
12. *Een term gebruikt door Peter Strevens in zijn artikel; Problem of langage in the teaching of physics, Teaching School Physics, blz. 58. Een oppervlakkige inspektie wijst uit dat het Papiamentu al deze operatoren bevat. Het is in het verleden al meermalen gebleken dat wetenschappelijke discussies (vooral over linguistiek) zonder veel moeite in het Papiamentu gevoerd konden worden.*
13. *Prof. Rona van Ottawa verklaarde in een interview in de Amigoe, dat men in het onderzoekscentrum in Ottawa het Papiamentu aan het "instrumentaliseren" is. Daarmee bedoelde hij dat de taal bruikbaar wordt gemaakt om op alle niveaus te gebruiken.*

elekshon pa staten 1977:

Politika di avestrus i 'palabras'

E frasenan aki ta skirbi dos siman prome ku e elekshon. Esaki ta por sierto e handikap di un revista mensual: ta pasa algun siman entre e preparashon di e artikulonan i e salida di e revista.

Pa e motibo ei nos mester a skirbi nos komentario riba e elekshon di 1977 pa Staten prome ku e resultado tabata konosí.

Sinembargo nos no ta mira esaki komo un gran problema. Skol i Komunidat no ta spera milagronan politiko. Na Aruba MEP lo ta e partido mas grandi i nan Korsou lo ta Frente. Enberdat a sali na Aruba algun strea na e firmamento politiko pero hopi kambio nan lo no trese.

RUBA i AVP 2 resusitá a kanfuña prinsipalmente di MEP, pero mas ku un asiento e lo no ta.

"Chief" Spanner lo a ripara ku eksito politiko ta mas difisil pa logra ku el a kere. En korto: Tur kos ta keda mas o menos manera e tabata (Si nos ta hera: Sorry otro biaha miho).

Mas importante ku e resultado ta e pregunta: Ki nifikashon nos mester duna na e resultado? Loke tabata den wega den elekshon tabata e futuro estruktura estatal di Aruba. Tur parido arubano tabata drai rònt di e tema aki. Komo e partido mas grandi MEP lo bisa ku e pueblo a papia i ku MEP ta portavos di e pueblo.

Pero kiko e deseo di pueblo ta ensera berdaderamente? Status Aparte, libertad, soberania, independensia ku lasonan estatal, ku lasonan a base di prinsipionan internasional, eks., eks., eks. Komo ku den kurso di tempo mas palabra nobo a bin aserka, nos a wordu forsa pa pensa riba e kantika: "Palabras, palabras, palabras..."

MEP ta un partido ku ta hiba Aruba na e independensia? Laga nos analisa esaki. E independensia por bin di dos manera: Via akuerdonan mutuo o unilateral. Si e ta bai via akuerdonan mutuo ken mester disidi riba esaki? Eksaktamente; e pueblo antiyano. I unda esei ta? Den Staten. Esaki ta e opinion di Hulanda tambe.

"Boso mester regl'e entre boso mes promé" De Gaay Fortman a deklara.

Pues si den Staten un mayoria por wordu haya ku ta dispuesto pa laga Aruba bai e ora MEP a logra su meta. Esaki lo no ta asina un problema.

Di Frente ta generalmente konosí ku nan ta dispuesto pa laga Aruba lòs. Poko tempo pasa ku Godett kier a aksepta un moshon riba esaki MEP a spanta pa muri. Nos ta kere ku tin mas partido kurasoleño ku ta dispuesto pa laga Aruba bai. Pues si enberdat MEP kier Aruba lòs di e resto, nan no mester bai pidi sosten pa esaki serka gobernantenan nan Panama o otro luga afo, pero serka e partidonan politiko na Antiyas! Ku nan no a tuma e kaminda simple aki ta demostra ku e lucha sagrado ta un manera pa gana voto pa un partido.

Na Korsou nos a tende e idea wordu lansa ku Aruba mester keda ku Antiyas. E idea aki ta bini di e premier Evertsz. Pero kiko nos ta ripara aki na Aruba di "e premier di e unidat nasional" aki?

Ora e bin Aruba e no ta yega mas leu ku Beatrix Airport i e ta di transito pa Venezuela o Hulanda pa aya hasi deklarashonnan polarisante.

En korto bisa tampoko riba nivel nasional nos no a deskubri un hende ku ta trahando seriamente riba e unidat nasional. Pa nos e konklushon ta na su lugar ku na Antiyas politika a keda pega den e fase di politika partidario. Esaki kier men ku e partido ta e uniko ku ta konta, i e resto no ta importante.

Politikonan no ta preokupa nan mes ku e berdadero problemanan di Antiyas. Aparentemente ta Hulanda mester resolve nan. Nos lidernan politiko ta demostra ainda un mentalidat kolonista: Warda ku pasenshi te ora ku Hulanda regla e asuntonan pa nos. E futuro estruktura estatal di Antias? Esei ta algo pa prof. Jeukens. Politika di invershon? Esei ta wordu delibera den Tweede Kamer na Den Haag. Un plan pa desaroyo integral esei ta wordu pidi pa De Gaay Fortman. Pero ningun hende no ta papia di e posishon ekonomiko labil di Antiyas, nos mal sistema di enseñansa, posibilidat di trabou, e subimento di preisnan.

E politika antiyano ta masha tristo.

Interesnan partidario i politika barata ta mas importante, mientras e berdadero problemanan ta wordu laga un banda. Ku dia nos politikonan ta bira maduro?

REDAKSHON

sentenares di problema sosial na aruba:

Voogdijraad ta un deposito di tur problema sosial; tur kos ku tin di aber ku menor di edat, 21 aña. Esaki por ta negligensia pa ku edukashon, problemanan finansiero, problema ku poder di mayornan. Den buki di lei di derechonan sivil e tarea ta mas ampliamente deskribí. Voogdijraad ta un instansia di gobierno. Tur kaminda ku tin un korte mester tin un Voogdijraad. Aunke e korte ta kai bou ministro di hustisia, e miembronan di Voogdijraad ta wordu nombrá dor di e ministro di deporte, kultura i rekreashon. Pa nombramento di e miembronan ta wordu poní masha atenshon na e.o. e konosemento di e trabou pa protekshon di e mucha.

kasonan

No tin bastante persona pa yuda e konseho aki ehekutá su trabou. E trabou tabata prinsipalmente di aktua kontra e kresiente kantidat di personanan ku ta keda sin paga e plaka di alimentashon pa nan yiunan menor di edat.
Esaki ta pa motibo tambe di desempleo i personanan ku mester paga alimentashon ta sali pa estranhería. Dor di oumento di kosto di bida hopi suma mester a wordu revisá. E kresemento alarmante di konfliktonan matrimonial ta preokupa e Konseho. Si antes mayoria di e atenshon di e Konseho tabata dediká na mamanan no kasá i nan yiunan, awendia ta e kasánan i nan yiunan legitimo ta pidi mas atenshon.

'Dos persona, ku no sa nada di e trabou aki, ta disidi'

Skol i Kom.: Kuanto kaso boso tin?
Vr.: Hopi. Sentenares! Nos no tin un estadístika pa nos por weita eksaktamente kuanto nos tin al momento. Nos ta tene un estadistika sí pa nos relato anual, pero esei ta bai riba diferente tereno. Kada aña nos ta kuminsa konta di nobo. Nos no ta sigi konta. Bo ta haya un kaso ta kuminsa e aña aki, pero no ta kaba e aña aki; e ta bin kaba aki dos, tres o aki binti aña. Ta te ora e mucha kumpli 21 aña o, si e mester bira mayor di edat, promé.
Skol i Kom.: Ki sorto di kaso boso a trata i kuanto?
Vr.: Ta difisil pa nos hasi un divishon entre e total di kasonan. Pero si nos tuma por ehempel e aña '75. Nos tabatin un total di 110 kaso enkuanto yiunan legitimo. 171 kaso di muchanan no rekonosí. Den e 171 kasonan ei tabatin 352 mucha. Pa e aña ei tabata kasonan nobo. Nos no tabatin nan anteriormente. Di e kasonan aki na fin di aña ainda tabatin 36 den tratamento. E sobrá a wordu reglá sea dor di hues (58) o dor di e personanan konsernı́ i personal di Voogdijraad (77).
Den e 171 kasonan aki tabatin 68 kaso ku mamanan menor di edat, mamanan bou di 21 aña. Den aña '75 nos tabatin 42 kaso pa alimentashon di yiunan legitimo. 21 kaso di yiunan no legitimo. Den hopi kaso nos mester a yega promé na un desishon si e homber menshoná ta berdaderamente e tata di e mucha(nan). Si un mama bin aki bisa ku e ta na estado di sierto homber, un kaso ta kuminsa, pero no ta aki e kaso ta kaba. Pasobra si e homber bin aki i bisa ku e no tabatin nada di aber ku e mohe ei i e yiu no ta di dje, nos no por buska e prueba. Ta hues tin di buska e prueba si e yiu ei ta di e homber sí o no. Hues mester yega na e desishon si e homber meshona por ta tata di e yiu.
Skol i Kom.: Ta un parti e chikitu di e kasonan so Voogdijraad ta haya?
Vr.: Sí, solamente di esnan ku ta bin na nos atenshon. Nos no ta haya tur e kasonan ku ta eksisti na Aruba. Ta te ora un mama bin duna kuenta aki, nos ta hasi un kaso di dje.
Skol i Kom.: E kantidat di kasonan di mama menor di edat ta oumentando?
Vr.: E kantidat ta oumentando! Awor aki mi no tin un kantidat eksakto. Mi ta trahando riba un topiko den e dianan aki ku ta trata di matrimonio i divorsio. Den '76 tabatin 400 matrimonio i 122 divorsio. Den e 400 matrimonionan ei tabatin 74 mohe i 16 homber entre 15 pa 19 aña ku a kasa. 173 mohe i 181 homber entre 20 pa 24 aña.
Den e divorsionan bo ta haya 9 hende mohe i 1 homber entre 15 pa 19 aña. Entre e edat di 20 pa 24 aña tabatin 27 mohe i 19 homber.
Mi ta kolekshonando e sifranan aki pa 3 aña kaba i nan ta oumentando. A lo largo nos ta sinti e konsekuensianan aki tambe.
Skol i Kom.: Voogdijraad ta yuda alivia e negligensia pa ku edukashon di muchanan. Den sentido finansiero solamente?
Vr.: Ora nos papia di negligensia nos no ta pensa na prome luga na negligensia finansiero, sino e negligensia total: finansiero, fisiko, edukashonal, eks. Negligensia finansiero por ta solamente un problema finansiero. Si nos papia di negligensia nos ta pensa di muchanan ku ta wordu maltratá, ku ta haya mal golpi, ku no ta bai skol, ku no ta haya ningun edukashon drechi. Den lei tin sierto medidanan ku nos por tuma na bienestar di e muchanan. Nos por hasi uso di hues pa kita poder di e mayor ku tin e mucha; mayoria bes ta e mama. Ora nos kita e mucha for di su mayor, nos mester tin un otro hende pa tumele. Un mucha no por keda sin un hende pa eduk'é. E mucha ta wordu tumá komo yiu di kriansa o yiu adoptá. E hendenan aki e ora ta haya poder riba e mucha.
Tambe por duna poder riba e mucha na un fundashon. Na Aruba ta St. Martinusstichting. E fundashon e ora por disidi unda e mucha por keda. E mucha por keda na kas di e mama mes i e fundashon ta purba drecha e situashon einan mes. E mucha por bai wordu kria den un otro famia o e mucha por bai na un internaat.
Skol i Kom.: E kantidat di kasonan di negligensia pa ku edukashon di muchanan ta oumentando?
Vr.: No, e ta mas o menos stabil den kurso di añanan. Si bo bai wak'e masha-masha strikto bo por bisa: Sí, e ta subiendo.
Di otro banda nos mester tene kuenta ku nos sirkumstansianan kultural. Loke por konta na Hulanda i Merka pa negligensia nos no por konta akinan. Nos sirkumstansianan ta kompletamente otro, nos ideanan, sierto puntonan ta varia hopi. Na otro pais si un mama dal su yiu por ta motibo kaba pa nan kita e yiu for di dje. Akinan si un mucha ta hasi koi malkria e ta haya sota!
Tin hende ta bisa "pero e mucha ta haya sota tur ora". E hecho ku e mucha ta haya sota no kier men ku e mucha ta wordu maltratá! Si e sotanan ta di tal forma ku nan ta korta e mucha su kurpa, kibra su weso, ta algo otro. Pero no manera un sla ku e mucha haya ku un faha. Hopi hende akinan ta ku faha nan ta suta.
Skol i Kom.: Bo por duna nos un ehempel di negligensia aki na Aruba?
Vr.: Lo ta ehempelnan bieu. Negligensia pa ku edukashon di e mucha(nan) ta stabil pasobra e kasonan aki pa bo por solushoná nan bo mester tin bon solushon. Nos por konstata ku un mucha su edukashon ta wordu neglishá, pero nos mester tin un solushon p'e tambe.

no tin solushon

Vr.: Un ehempel: Nos tur konose un señora ku ta kana riba kaya ku 3 o 4 yiu ta kolga na su saya. E ta un señora di Sanikolas i bo ta hay'e tur parti na Aruba. E yiunan ta trapi trapi i e señora ta kana pidi limosna. E ta kana ku un bòndru. E ta haya plaka, e ta haya paña, e ta haya kuminda. Masha hopi hende e yama puntra pakiko gobierno no ta hasi algo?
Nos a yega di purba den pasado di kita e muchanan for di e señora, pero nos ta sinta ku e problema e ora ku nos no tin kaminda pa laga nan. Mayoria di e muchanan aki ta mentalmente atrasá. Na Antias nos no tin un internaat pa muchanan mentalmente atrasá. Bo por haya famia di e persona ku ta dispuesto pa yuda; nan lo yuda temporariamente dor di tuma e muchanan pa un tempo, pero pa krianan komo nan yiu adoptá nan no ta hasi'e. Esaki ta un problema ku nos ta weita ku e muchanan ta wordu deskuidá, nan no ta bai skol, nan ta pidi limosna tur kaminda, alo largo nan ta siña horta. Pero si bo no tin un bon solushon pa nan, bo no por bai kita e poder di e mama. Pasobra bo no tin un solushon.
Den sierto kasonan so kaminda nos ta weita un solushon o un posibel solushon, nos ta tuma medidanan drastiko pa tuma e muchanan for di nan mayornan. Nos tabatin un kaso di ultimo añanan ku un mama tabata bebe hopi i tabatin un kantidat di yiu tambe. E shon aki tabata lanta bebe tur dia, e ta laga e muchanan pa nan kuenta. Nan ta keda 3—4 dia sin haya kuminda, nan tabata biba riba té ku awa. Si nos haya un solushon nos por a kitanan. Na un dado momento nos por a kita e muchanan for di dje, pasobra nos a haya diferente famia i otro hende ku tabata dispuesto pa tuma e yiunan aki.
Skol i Kom.: Boso tin hopi kaso di mamanan di kual nan yiunan ta wordu kita for di nan?
Vr.: Bo tin diferente manera ku bo por kita un yiu for di su mama.
— Destitushon (ontheffing): e mama ta bai di akuerdo ku bo ta kita e yiu(nan); e ta un distansiamento boluntario. E mama ta firma tambe ku e ta bai di akuerdo ku bo ta kita e mucha(nan) for di dje.
— Privashon (ontzegging): e mama o e tata no ta kopera pa kita e yiu(nan) for di dje. Privashon ta ku forsa, den e sentido ku dor di un sentensia di hues nos ta yega na nos meta. Nos ta hiba e kaso dilanti di hues, haya un sentensia i ku e papel ei, si ta nesesario ku yudansa di polis, nos ta buska e muchanan i nos ta bai ku nan.
— Bo tin un otro modo ku bo ta kita un yiu for di un mama. Nos por pone e mucha(nan) bou atenshon di un persona (onder toezichtstelling). Nos por pone un mucha bou di atenshon di un persona sin ku e mama ta dispuesto pa koperá. E ora nos no ta kita e poder di mayornan, pero nos ta frena e poder. Ta bin un otro riba djele ku tin mas poder dor di kual e poder di e mama ta wordu geschòrs temporalmente. Esaki ta e tres maneranan prinsipal kon bo por kita un yiu for di su mama.
Privashon (ontzegging) tin masha poko. Pasobra esaki segun lei ta masha problematiko. Bo mester bin ku bon pruebanan di loke ta sosodiendo. Ora bo hasi un petishon na hues, bo mester duna motibonan pakiko bo kier privashon di e poder. E motibonan bo mester prueba nan. Kua ta e pruebanan ku nos por haya? Tin biaha nos ta haya un rapòrt di polis; nos por haya un deklarashon di dòkter, nos por haya asta un deklarashon di skol. Hopi biaha esaki no ta bastante. Hopi di e hendenan aki ta wak e muchanan insidentalmente. Esnan ku ta wak e muchanan mas hopi ta esnan ku ta den kas o e bisiñanan. Hopi biaha bisiñanan ta bisa algo, pero ora bo pidi nan bin testigua dilanti di hues, nan ta nenga.

kousanan di e problemanan

Vr.: Parse ku e aspirashon di e hende mohe pa emansipashon, e pensamentonan ku a kambia riba e topiko di uso di tempo liber i e resistensia kontra e suerte den matrimonio tambe ta kousa di e konfliktonan matrimoniál. Pesei mester bin ku un departamento pa duna informashon tokante matrimonio. Nos tin entendi ku un departamento asina muy pronto lo wordu inagurá tambe. Akinan personanan ku tin problema den nan matrimonio, por akudi pa konseho serka un di e trahadonan sosial.

Skol i Kom.: Bo por bisa nos e kousa di e otro problemanan ku boso a topa?

Vr.: Kousanan tin hopi. Problemanan finansiero por ta un konsekuensia di desempleo. E por ta tambe un konsekuensia di Alkoholismo. Por ta tambe ku e hendenan aki tin un empleo, pero ku e entrada ta asina abou ku e hendenan ta haya nan den problemanan finansiero. Tambe bo por haya hendenan ku no por hasi bon uzo di e plaka ku nan ta haya (budgetering). Un otro problema ta ku famia ta mucho grandi.

E mayornan no por maneha nan famia.

Por ta problema den e muchanan mes. Nan por tin un mucha sumamente difisil, un mucha ku estorbo den su karakter, un mucha mentalmente retardá o un mucha ku ta konstantemente malo. Malesa tambe ta kousa di hopi problema sosial. Un mama ku no ta salú, ku kada biaha ta malo, no por wak pa su yiunan.

Mi no ta kere ku tin un problema spesifiko. Mi ta kere ku e problemanan ta un kompleho di diferente problema. Ningun problema ta un problema riba su mes. Tin problema tambe ta kore den sirkulo visioso. Manera mi a bisa awor ei kaba e asunto di mama sin kasa. Hopi biaha wela ta sin kasa, mama ta sin kasa i yiu ta sin kasa.

Skol i Kom.: Pakiko?

Vr.: Pakiko?! Esei nos no por kontesta. Ami tin hopi aña ta traha ku Voogdijraad. Tempo ku mi a kuminsa, m'a sera konosí ku hopi kaso. I awor nos ta weita e yiunan ei, ku nos a lucha pa nan haya un mantenshon, pa nan haya un edukashon drechi, ta aki atrobe. Pero awor komo mama sin kasa.

Bo ta puntra bo mes pakiko?

Pesei mi ta bisa: Problemanan sosial ta move den un sirkulo visioso. Bo ta lanta den un sierto famia problematiko, bo ta weita problemanan rònt di bo, bo ta weita ku si bo no kasa pero i haya un yiu tòg, esei no ta asina grave!

Bo tin un famia kaminda e tata ta suta e mama. Mama ta aksepta esaki pa motibo ku tempo el a siña ku "un mohe ta un pida pertenensia di e homber.

Bo por tin un yiu ku ta bira rebelde i no ta aksepta e kosnan aki. Pero un otro ta bisa: Ya, kiko mi kier hasi; mi mama tambe tabata asina. Nos tabatin un kaso di un mucha mohe un par di aña pasa.

E mucha mohe ku 22 aña tabatin 6 yiu! Mi a biselé, nèt tempo ku Famia Planea a kuminsa traha: Mira, pakiko bo no ta bai buska informashon na Famia Planea, pasobra bo ta muchu yòn, ku 6 yiu i sin kasa.

E di kumi: Pakiko?! Mama no a kasa i e tabatin 13!

Asina bo no por sigi papia, bo no por sigi papia. Kon mi por konvense e mucha mohe ku no pasobra su mama tabata asina, e mester ta meskos.

Si e mucha tabatin bastante karakter e por a kibra di e sirkulo ei, e por bira algo otro. (Nos no ta kere ku esaki ta un ehempel di falta di karakter sino di un ambiente malo, red.).

Kuenta di skol: Un mama ku tin un kantidat di yiu ta bisa: E mucha a kaba 6de klas ta basta. E no mester di siña mas. Lag'e bai traha. Bo ta purba di konvense e mama, bo ta mustr'e riba e pakiko ta bon pa e mucha siña mas aleu. Pero si e mucha mes no tin e konvikshon i e ta bai di akuerdo ku loke e mama ta bisa, e no tin smak di bai skol i e no ta bai skol. Solamente un mucha ku ta haya influensia di otro i dor di sirkumstansianan ta yega na un posishon kaminda e kier algo pa su mes, algo miho, e lo purba pa hay'e tambe.

Pero hopi di muchanan aki no ta yega asina leu. O nan ta bai te unda nan por, pero nan no ta bringa, berdaderamente bringa pa yega na un posishon. Nan ta simplemente stop na mitá kaminda.

Skol i Kom.: E problemanan aki no ta pasa hopi biaha ku hende pober?

Vr.: No. Esei ta un kos ku hopi hende ta kiboká nan mes den dje. Nan kier sa ku problemanan sosial ta problemanan di un sierto klase. No ta berdat. Sí ta berdat ku den e klasenan mas abou e problemanan aki ta sali mas na bista.

Skol i Kom.: Pakiko?

Vr.: Pasobra nan no tin e modo finansiero pa yuda na mes. Mama no kasá bo ta haya tambe den e klasenan mas halto. Pero nan tin modo pa solushona nan problema.

Vr.: Si, pero si bo por yuda bo mes hopi biaha no ta pasobra bo tin e modo pa yuda bo mes, pero kisas bo tin e edukashon pa bo por yuda bo mes. Hopi biaha nos ta haya ku ta e hendenan ku no a kaba skol, no sa kon pa solushoná, kon pa buska den nan mes pa solushoná e problemanan. Semper nan ta buska yudansa di e otro, i e otro semper ta gobierno.

resultado

Skol i Kom.: Pues e problemanan no tin solushon?

Vr.: Hopi problema ta parse nos tin biaha komo si fuera nan no tin solushon.

Skol i Kom.: Bo ta kere ku boso trabou ta yuda?

Vr.: Bon, nos trabou ta yuda na promé lugá pa remediá, ku un solushon al instante. Nos ta trata di preyení. Pero tin hopi kos ku nos no por preyení.

Por ehempel nos ta mira ku un mucha su edukashon ta wordu neglishá. Nos ta purba di saka e mucha for di e kas ei i pone den un otro famia o un internaat pa un par di aña, kaminda e ta siña algo otro. Nos ta pensa, ku e mucha un par di aña for di su propio ambiente, e ta weita algo mas mihó, e ta haya un "push" den e bon direkshon. Hopi biaha nos ta weita ku e mucha ta haya e "push" den e bon direkshon, pero tin biaha no ta asina! Di diferente banda esfuersonan ta wordu hasí pa yuda e mucha. Pero pa un motibo ku mi no por aklariá, mi ta weita ku tin biaha e trabou no ta yuda.

plaka di mantenshon

Skol i Kom.: Kon boso ta kalkulá e plaka di mantenshon ku mester wordu pagá?

Vr.: E suma di mantenshon no ta para ningun kaminda. Den kada kaso e suma ta wordu palabrá a base di e entrada di e homber i e nesesidat di e yiunan. Bo por tin un homber ku ta gana un par di mil florin pa luna, pero e tin tantisimo debe pa paga, ku a lo largo e ta keda bashi. Bo por bisa ta su falta ku e tin tanto debe, pero si ta resta masha poko pa e kumpra kuminda, bo no por kita esaki tambe for di dje. Normalmente si nos kier pone un suma, nos ta chèk kiko ta e salario neto i bruto, nos ta chek e debenan ku e tin, nos ta chèk ki edat e muchanan tin. Un mucha chikito tin menos nesesidat ku un teenager ku ta bai Mavo o Havo. Esaki su pañanan ta mas karo, e ta gasta mas, e tin otro gastonan.

A base di esei nos ta trata di yega na un suma ku e homber por paga i ku por yuda e mama ku mantenshon di e yiunan. Tambe hopi biaha ta wak si e mama ta traha i pakiko e ta traha. Si e ta traha djis pa smak, anto e tambe por yuda den mantenshon di e yiunan.

Skol i Kom.: Kuanto plaka ta pasa na Voogdijraad pa mantenshon di yiu(nan)?

Vr.: Na e momento aki nos tin na entrada i salida di mas o menos f. 90.000,— pa luna. Tur e plaka ku nos tin ta di tatanan ku ta paga pa mantenshon di nan yiunan.

Skol i Kom.: Kuanto ta e suma mas halto i e suma mas abou ku ta wordu paga pa mucha?

Vr.: E suma mas halto ku nos tin ku ta wordu paga pa un yiu ta f. 275,— pa luna. E suma mas abou ku nos tin ta e suma simbóliko di f. 1,— den sierto kasonan. E suma aki ta pa ora e homber no tin trabou. Hopi tempo kaba el a wordu palabra. Un suma ta wordu palabra awor aki, pero nunka e ta keda meskos. Un mama despues di tempo por pidi pa un oumento di e plaka pa motibo ku e yiunan ta bira mas grandi, gastonan a bira mas hopi, e tata ta gana mas plaka.

E tata di su banda por pidi un rebaho di e suma palabra, pa motibo ku el a kambia di trabou o pa diferente motibonan sosial e ta hay'e den un periodo finansiero difisil. Kisas el a kasa di nobo; e tin un famia nobo pa mantene. Tambe bo ta haya hendenan ku nan yiu(nan) a bira grandi, e yiunan mes a kuminsa traha. 10 aña pasa nos tabatin un averahe di f. 30,— pa f. 35,— di alimentashon pa luna. Awendia nos tin un averahe di f. 60,— pa f. 75,— pa luna. Pero e gastonan tambe a subi.

Skol i Kom.: Si un tata no ta traha ku werkboek, boso por kita plaka di mantenshon for di dje?

Vr.: Tanten ku un homber ta traha, unda ku e ta traha, nos por kita plaka. Basta nos tin un sentensia di hues. Si nos no tin un sentensia di hues nos no por hasi mucho kos.

Pero nos tin un poko tata, afortunadamente no ta asina hopi, ku ta di asina mala fe, o nan ta asina yen di odio i renkor kontra e mohe i yiunan, ku nan ta nenga rotundamente di paga un sen preto.

I nan a deskubri awor ku si nan traha sin werkboek, nos no por hasi nan nada. Nan no ta inskribi ningun kaminda komo trahado;

nan ta trahado lòs.
P.e. tin un hende ta trahando un kas. Un trahado asina ta bai traha 3 pa 4 dia o un siman. E ta gana f. 120,—, f. 150,— pa f. 200,—.
Nos no por hasi nada, pasobra nos no tabata sa ku e tabata traha einan. Pa ora ku e mama di e muchanan haya sa ku e homber a traha i ta pidi nos pa informa, ya e homber a kita for di trabou.
Tambe tin di e tatanan ku ta bende katochi.

un gai a bin pa bringa ku nos

Kasualmente nos tabatin un konsternashon aki den kantor. Un gai, tata, a bin pa bringa ku nos. E kier men ku e no por paga. Nos a manda pone beslag riba su salario i el a bin aki den kla pa bringa. E di ku e ta mata un hende sigur! El a hura nos tur ku nos lo wordu matá.
Skol i Kom.: Pasobra boso a manda kobrele.
Vr.: I e tin un entrada rasonabel. Pero dor di sentimentonan di odio, e no kier mantene e yiunan.
Skol i Kom.: I boso a haya sèn?
Vr.: Wel, nos a pone beslag riba su salario. Awor nos ta wak kiko e ta hasi. E por kita tambe. Si e gai kita, nos a dal den bashi.
Skol i Kom.: Kiko boso por hasi si un persona ta keda sin traha pasobra e no kier paga?
Vr.: Ultimo tempo nos tin loke nos ta yama "gijzeling", bai prison pa debe. Esaki ta ora un tata a wordu sentensia pa mantene su yiunan, pero intenshonalmente e ta mustra su negligensia i no kier paga. Pa mala fe kada biaha ku nos pone beslag e ta kita for di trabou. Nos por pidi hues purba saka afo pakíko e homber no kier paga. Despues nos por haya un sentensia di hues ku nos por laga pone e homber den prison; e ta bai sera te ora ku e paga. Mayoria di hende ku a haya un sentensia asina a spanta i a disidi di paga. Pero nan ta tira santo den nos wowo. Nan ta bin paga un par di luna i despues nan ta stop. Por ta ku nan a perde trabou o nan a disidi di stop di traha. E ora nos ta bolbe menasa di mandanan Dakota i nan ta bin paga. Nos no tabatin e nesesidat di laga sera ningun hende, pero nos por hasie.
Skol i Kom.: Pero si boso seranan ta pió ku nan no ta haya pa paga.
Vr.: Pa parti di prison nan por pone e hendenan aki traha dor di kual nos ta haya algun sèn.
Pesei tambe nos no tin mucho pura pa laga sera un hende asina. Ademas bo no por ser'e pa eternidat. Tin un sierto maksimo di dia ku bo por tene e persona sera. Ora ku e sali e ta bolbe keda sin paga. I si berdaderamente e no kier paga, bo por wel di lubida.

hopi entersado, poko trahado

Skol i Kom.: Den ultimo tempo tabatin rumores ku tin trahadonan sosial ta bai kita for di trabou, pa motibo ku nan no ta mira apresio pa nan trabou pa parti di e gobernantenan. Kiko boso por konta nos di esei?
Vr.: Nos no ta weita ku hopi hende ta bai kita for di trabou. Loke ku nos ta weita ta ku studiante ta pidi un beka pa sigi e estudio aki, nan ta kab'e pero nan no ta bolbe bèk! Nan ta keda Hulanda. Nos ta papiando ku gobierno pa buska un solushon pa e hendenan aki bin traha. Pasobra trabou tin pa nan! Tin hopi trabou riba e tereno sosial aki na Aruba.
Skol i Kom.: Pakiko e hendenan aki no ta bolbe bèk?
Vr.: Pa diferente motibo.
— Hopi di e hendenan aki no tin e idealismo; nan ta uza e kuenta di bai studia afo komo un eskape: pa sali for di kas.
— Supone ku nan tin idealismo mes. Ora nan bin kore stage aki na Aruba, nan ta weita ku e gobernantenan no tin interes, berdaderamente interes, pa e tereno sosial, e trabounan sosial. Nan ta weita ku nos ta lucha ku sierto problema pa kual no tin solushon. Na Hulanda tin tur sorto di posibilidat. Pues nan ta spanta pa e enorme trabou ku nan mester bin hasi aki. Na Hulanda e trabou ta mihó regla, tin mihó solushon pa e problemanan.
— E otro punto ta ku finansieramente aya ta kumbeni nan hopi mas. Tur e benefisionan sosial ku bo tin na Hulanda bo no tin aki.
Skol i Kom.: Pero gobierno ta stipula ku un studiante ku haya beka mester bin bèk pa traha?
Vr.: Kuanto ta hasie? Ta masha fasil pa bo haya un kiebra di e kontrakto. Bo por bisa ku no tin trabou pa bo, bo kier studia mas aleu, bo kier hasi un stage mas. Tin biaha gobierno ta asta spanta pa bo bin bèk dor di manda kobrabo, pero e no ta obligabo bin bèk.

maneho di gobierno

Skol i Kom.: Pakiko bo ta bisa ku gobernantenan no ta enteresa den e trabou?
Vr.: Pasobra nunka nan no tabata! Nan no tabata/ ta interesa pasobra tin hopi punto ku den kurso di añanan nos a trese na nan atenshon, pero nos ta mira ku a disparse den nan lachi i nunka mas nos a tende di e puntonan aki. A yega di bin masha hopi eksperto di Hulanda pa samina nos situashon sosial. Bon raportnan a wordu traha pa e.o. drs. De Raat ku drs. Van Gent. E raportnan aki nunka a wordu ehekuta.
Skol i Kom.: I kiko nan ta bisa di e situashon aki?
Vr.: Bon, ku mester bini un reorganisashon i nan a bini ku proposishonnan tambe pa e reorganisashon. Gobierno a kuminsa ku un parti di e reorganisashon dor di pone un kantor den e distriktonan pa e hendenan no tin mester di bin Playa. Pero esei no ta tur. Na INCU awor tin hende ku ta weita e problemanan i hunto nan mes ta tratando di laga nan servisio funkshona debidamente. Pero nan tambe ta keha di e "lack of interest" pa parti di e gobernantenan.
Skol i Kom.: Di kon gobierno no ta interesa? E asunto aki ta di masha primordial pa e pueblo.
Vr.: Esei ta berdat. Laga mi bisa e ta un poko difisil pa mi splika pasobra na un dado momento mi tin di bai bisa kosnan ku politikonan no ta gusta tende.
E tipo di trabou aki si ta kos ku nan por gana politikamente, nan ta traha duro riba dje. E otro punto ta ku hopi biaha bo ta weita ku e personanan ku ta direktamente enkarga ku e trabou aki, nos gobernantenan, no sa di e trabou. Tambe e tin un otro puesto aserka ku ta mas interesante, kaminda e por hasi mas kos, manera awor aki ta e problema. Kuido Sosial ta kai bou di Agrikultura, eks. i esei no ta bai hunto. Daniel su antoho tabata semper riba e tereno di Agrikultura. I ta riba esei e ta traha!
Skol i Kom.: Anto no tin maneho riba tereno sosial?
Vr.: Por lo menos no un maneho ku ta duna fruto. Nos lo tabata kier pa tin un mihó maneho. Gobierno kier sa ku tur hende por hasi e trabou aki. Gobierno a krea un departamento di "Servisio General" kaminda e rapòrtnan di e trahadonan sosial tin di pasa promé di yega na e deputado. E rapòrtnan mester wordu "repasa" dor di dos persona ku *nunka* a traha den e ramo aki, ku no sa *nada* di e trabou aki. Nan ta disidi: "E kaso aki ta bon? No, esaki nos no kier. Pone un banda. Esaki si? Aha, esaki si." Esnan ku nan skohe ta bai deputado i esnan ku nan no skohe no ta mira lus mas! Pero tambe henter e asunto di duna onderstand semper ta hole na politika. Pasobra esei ta un manera ku bo por gana hopi voto. Duna voto pa haya onderstand. Di esnan ku bo sa ku lo no yudabo pakiko lo bo yudanan?
Politikonan no ta komprende ku e trabou sosial bo no por meskl'e ku politika. Den nos trabou nos no por pensa manera nan. No ta enteresami ki kolo politiko un hende tin, ni ki kolo di rasa e tin. Mi trabou ta pa yudele, mi no mester wak na su kolo di kabei, ni di wowo, ni di nada otro. ●

KUANTO MAS . . . ?

Mi ta lenta pepia, pasó t'asina
lo mi salba mi konsenshi istóriko
fo'i e kenáster di hipokresíe
ku ta putri den awa rans di lodo

Nan lo but'ela plema na katune:
t'e wega di un pueblo i un orguyoso
ku su kabés di korona-di-snau i
muche-kurason-di-luna-ku-solo

Pe por lanta kortina di su ideal
el e bule kuré trei su soño,
plachando e pen i siboyo dje pueblo
ku tur dádenan hinké dan petroli

Despues di tanto buya i biahamento
el a bira e teror dje teritorio:
demegogo ku bok'i papiyòt
me niun krenchi sintí antropológiko

Kana konta, kore kanta ku nos n'te
ketibu, ku nos podar akonómiko
ta masha bon, ku nos no tin mestar
di otro isle, akinan t'e só ta doño

Nan lo but'ale plama na katune:
t'e waga di un pueblo i un orguyoso
ku su kabás di korona-di-sneu i
mucha-kureson-di-kune-ku-solo

Henry Habibe